

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2022

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ. Η
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ**

ΘΩΜΑΣ ΦΑΒΑΤΣΗΣ

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ
ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ**

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2022

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ. Η
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ**

**Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ αποστάσεως
μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στις Διεθνείς Σχέσεις,
Στρατηγική3 και Ασφάλεια στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις.**

ΘΩΜΑΣ ΦΑΒΑΤΣΗΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2022

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Θωμάς Φαβάτσης, 2022

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστημίου Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου

Περιεχόμενα

Περίληψη	1
1. Εισαγωγή	3
2. Θεωρητικό Υπόβαθρο - Ορισμοί.....	4
2.1 Ρεαλισμός.....	4
2.2 Η έννοια της ασφάλειας.	6
2.3 Η έννοια της Εθνικής Ασφάλειας και το δίλλημα ασφαλείας	8
3. Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών	10
3.1 Ο τρόπος δράσης των Υπηρεσιών Πληροφοριών.....	11
3.1.1 Συλλογή	11
3.1.2 Ανάλυση	14
3.1.3 Μυστική Δράση	15
3.1.4 Αντιπληροφόρηση	17
4. Ο Ρόλος των Υπηρεσιών Πληροφόρησης για την Εθνική Ασφάλεια	19
4.1 Γενικά.....	19
4.2 Στρατιωτική Ασφάλεια	21
4.3 Οικονομική Ασφάλεια	24
4.4 Πολιτική Ασφάλεια.....	27
5. Ο ρόλος της ΕΥΠ στην προάσπιση της Εθνικής Ασφάλειας της Ελλάδας.....	30
5.1 Γενικά - Ιστορικά Στοιχεία.....	30
5.2 Στρατιωτική Ασφάλεια	31
5.3 Οικονομική Ασφάλεια	33
5.4 Πολιτική Ασφάλεια.....	37
5.4.1 Οι Διεθνείς Συσχετισμοί και η Διεθνής Πολιτική της Ελλάδας.	37
5.4.2 Εσωτερική Πολιτική	41
6 Συμπεράσματα.....	42
6.1 Προβλήματα - Δυσχέρειες	42
6.2 Προτάσεις.....	44
Επίλογος.....	46
Βιβλιογραφία	47

Ονοματεπώνυμο Φοιτητή: Θωμάς Φαβάτσης

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής: Ο ρόλος των Υπηρεσιών Πληροφοριών στην Εθνική Ασφάλεια του κράτους. Η περίπτωση της Ελλάδας.

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων:

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:

Θα ήθελα ιδιαιτέρως να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Ανδρέα Λιαρόπουλο, χωρίς την πολύτιμη καθοδήγηση του οποίου, δεν θα ήταν δυνατή η συγγραφή της παρούσας εργασίας.

Στον Άγγελο και στον Κωνσταντίνο

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας αποτελεί η ανάδειξη της καίριας συμβολής των Υπηρεσιών Πληροφοριών στην προάσπιση του αγαθού της Εθνικής Ασφάλειας και η ειδικότερη διασύνδεση τους με την Ελλάδα. Η ασφάλεια αποτελεί ένα θέμα που βρίσκεται στην «καρδιά» των Διεθνών Σχέσεων από την ίδρυση τους ως ακαδημαϊκό κλάδο. Παρ' όλη την σπουδαιότητα τόσο σε ακαδημαϊκό όσο και σε εμπειρικό επίπεδο, παραμένει μια αμφιλεγόμενη έννοια, χωρίς η ακαδημαϊκή κοινότητα να έχει καταλήξει σε ένα κοινά αποδεκτό ορισμό. Ερχόμενοι στο ειδικότερο θέμα της Εθνικής Ασφάλειας, η σύγχρονη θεώρηση της περιλαμβάνει μία πληθώρα διαστάσεων και απειλών, οι οποίες εκτείνονται πέραν της στρατιωτικής ασφαλείας με την οποία ήταν συνυφασμένη κατά την διάρκεια του ψυχρού πολέμου.

Στην παρούσα εργασία αναλύονται οι τρεις βασικές διαστάσεις της Εθνικής Ασφάλειας (στρατιωτική, οικονομική και πολιτική ασφάλεια), τόσο στο γενικότερο πλαίσιο του έθνους-κράτους όσο και στο ειδικότερο της προς εξέταση χώρας. Στο τομέα της στρατιωτικής ασφάλειας οι Υπηρεσίες Πληροφοριών καλούνται να αποσαφηνίσουν τόσο το μέγεθος της στρατιωτικής ισχύος των αντιπάλων κρατών όσο και την πρόθεση να την χρησιμοποιήσουν. Ειδικότερα η Ελλάδα, βρισκόμενη σε μία διαρκή στρατιωτική αντιπαράθεση με τους εξ ανατολών γείτονες της, χρειάζεται την πληροφορική υποστήριξη που θα της επιτρέψει να αντιμετωπίσει αυτήν την απειλή σε επίπεδο στρατιωτικής ισχύος και σε επίπεδο πολιτικών προθέσεων. Η σημασία της οικονομικής ασφάλειας έχει πολλαπλασιαστεί στην σύγχρονη εποχή. Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών μέσω της οικονομικής κατασκοπείας στα διάφορα επίπεδα της καλούνται να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην προάσπιση της. Η Ελλάδα βρισκόμενη σε μία οικονομική δυσπραγία την τελευταία δεκαετία και όντας συνδεδεμένη με τις παγκόσμιες οικονομικές εξελίξεις, δύναται να επωφεληθεί τα μέγιστα από την παροχή οικονομικής πληροφόρησης. Τέλος οι Υπηρεσίες Πληροφοριών, διασφαλίζουν την οργανωτική σταθερότητα των κρατών και μέσω της δράσης τους υποβοηθούν την λήψη αποφάσεων από τους ηγέτες και εν γένει την υλοποίηση των πολιτικών επιδιώξεων. Η ίδιες όμως υπηρεσίες διαθέτουν χαρακτηριστικά τα οποία δύναται να αποτελέσουν απειλή για την ίδια την δημοκρατία. Σε αυτό το πρόβλημα τα σύγχρονα κράτη έχουν απαντήσει με την δημιουργία ενός πολυεπίπεδου συστήματος ελέγχου. Οι αποτυχίες του παρελθόντος, αλλά και οι απειλές που αντιμετωπίζει η Ελλάδα έχουν καταδείξει την ανάγκη εξυγίανσης των ελληνικών Υπηρεσιών Πληροφοριών προκειμένου αυτές να καταστούν αποτελεσματικότερες στην προάσπιση της Εθνικής Ασφάλειας της χώρας.

Λέξεις Κλειδιά: Υπηρεσίες Πληροφοριών, Εθνική Ασφάλεια, Οικονομική Ασφάλεια, Πολιτική Ασφάλεια, Στρατιωτική Ασφάλεια, Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών.

Abstract

The purpose of this paper is to highlight the key contribution of the Intelligence Services in defending the good of National Security and their specific connection with Greece. Security is an issue that has been at the "heart" of International Relations since its inception as an academic discipline. Despite its importance, both academically and empirically, it remains a controversial concept, without the academic community having come up with a commonly accepted definition. Coming to the more specific issue of National Security, its modern view includes a multitude of dimensions and threats, which extend beyond the military security with which it was intertwined during the Cold War.

This paper approaches the three main dimensions of National Security (military, economic and political security), both in the general context of the nation-state and in the specific country in question. In the field of military security, the Intelligence Services are called upon to clarify both the magnitude of the military power of the adversary states and the intention to use it. In particular, Greece, which is in a constant military confrontation with its eastern neighbors, needs the intelligence support that will allow it, to face this threat both in terms of military power and political intentions. The importance of financial security has multiplied in modern times. Intelligence Services through financial espionage at its various levels (macroeconomic, microeconomic, financial counterintelligence) are called upon to play an important role in defending it. Greece, which has been in a difficult economic situation for the last decade and is connected to the global economic developments, can benefit the most from the provision of financial information. Finally, the Intelligence Services ensure the organizational stability of the states and through their action assist the decision-making by the leaders and in general the implementation of the political aspirations. On the other hand intelligence services have features that could pose a threat to democracy itself. Modern states have responded to this problem by creating a multi-level control system. The failures of the past, but also the threats that Greece faces have demonstrated the need of reforming the Greek Intelligence Services in order for them to become more effective in defending the country's National Security.

1. Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία, από ακαδημαϊκή άποψη εντάσσεται στον τομέα των Διεθνών Σχέσεων οι οποίες με την σειρά τους αποτελούν τμήμα των Πολιτικών Επιστημών. Παράλληλα ανήκει στον τομέα των Στρατηγικών Σπουδών καθώς και των Σπουδών Πληροφόρησης. Σκοπός της παρούσας εργασίας, αποτελεί η ανάδειξη του ρόλου των Υπηρεσιών Πληροφοριών ενός κράτους, στην ενίσχυση της εθνικής του ασφάλειας, στα πλαίσια του μεταψυχροπολεμικού διεθνούς συστήματος και η ειδικότερη διασύνδεση του με την Ελλάδα.

Συμφώνα με αρκετούς μελετητές και ακαδημαϊκούς η πληροφόρηση αποτελεί την παραμελημένη και λιγότερο ανεπτυγμένη διάσταση των διεθνών σχέσεων (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2018, σ. 2) αν και έχει γνωρίσει μία σχετική ανάπτυξη μετά την δεκαετία του 1970, η οποία στις μέρες έχει επεκταθεί και απασχολήσει ένα μεγάλο μέρος της ακαδημαϊκής κοινότητας (Johnson L. K., 2010, σ. 3). Αναφερόμενοι στο ειδικότερο θέμα του ρόλου που διαδραματίζουν οι Υπηρεσίες Πληροφοριών στην εθνική ασφάλεια των κρατών, η προσοχή που έχει τύχει από την ακαδημαϊκή κοινότητα είναι ακόμα λιγότερη. Κατά την Amy Zegart η σχετιζόμενη με την Εθνική Ασφάλεια μορφή πληροφόρησης σε ακαδημαϊκό επίπεδο παραμένει «ορφανή» μεταξύ των υπολοίπων επιστημών (Zegart, 2007). Όπως είναι φυσικό η διασύνδεση των δύο (μυστικές υπηρεσίες - εθνική ασφάλεια) σε σχέση με την ελληνική πραγματικότητα είναι εξόχως περιορισμένη. Σύμφωνα με τον Αθανάσιο Πλατιά «στη χώρα μας δεν έχει δοθεί η βαρύτητα που θα έπρεπε στην ενασχόληση με τα ζητήματα πληροφοριών» (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2010, σ. 33).

Διάφορες αποτυχίες του παρελθόντος αλλά και οι απειλές κατά της ασφάλειας, που αντιμετωπίζει η χώρα μας έχουν καταστήσει αναγκαία, την αναδιαμόρφωση των ελληνικών Υπηρεσιών Πληροφόρησης για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση τους. Κατόπιν των ανωτέρω, καθίσταται εμφανής η αναγκαιότητα και η σπουδαιότητα του προς εξέταση θέματος καθόσον η ενασχόληση με θέματα του επιστημονικού κλάδου των σπουδών πληροφόρησης, ασφάλειας και γενικότερα των Διεθνών Σχέσεων τα οποία πιθανόν να μην έχουν μελετηθεί και αναπτυχθεί επαρκώς, συμβάλει στην προαγωγή της επιστήμης καθώς και στην εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων.

Βασικό ερευνητικό ερώτημα της παρούσας αποτελεί ο προσδιορισμός του ρόλου των Υπηρεσιών Πληροφόρησης ενός κράτους, στην προάσπιση της Εθνικής του Ασφάλειας. Η βασική υπόθεση εργασίας αφορά στην ανάδειξη της καίριας συμβολής που

έχουν οι μυστικές υπηρεσίες μιας χώρας τόσο για την εθνική της ασφάλεια όσο και για την προώθηση των εθνικών της στόχων και επιδιώξεων. Εφόσον η υπόθεση εργασίας επαληθευτεί, θα κληθούμε να απαντήσουμε σε ένα επιπλέον ερώτημα. Ποιες είναι οι ενδεικνυόμενες ενέργειες στις οποίες θα πρέπει να προβεί η Ελλάδα προκειμένου να αναβαθμιστούν οι ικανότητες των μυστικών της υπηρεσιών;

Στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας γίνεται μία προσπάθεια να αναλυθεί το θεωρητικό υπόβαθρο, προσεγγίζοντας τις έννοιες του πολιτικού ρεαλισμού, καθώς και της έννοιας της ασφάλειας γενικότερα και ειδικότερα της Εθνικής Ασφάλειας και του διλλήματος ασφάλειας. Ακολούθως αναλύεται ο τρόπος δράσης των Υπηρεσιών Πληροφοριών μέσα από τις τέσσερις βασικές δραστηριότητες τους δηλαδή την συλλογή και ανάλυση πληροφοριών, την μυστική δράση και την αντιπληροφόρηση. Το επόμενο κεφάλαιο πραγματεύεται τον λόγο ύπαρξης των Υπηρεσιών Πληροφόρησης καθώς και τον καίριο ρόλο τους, στις τρεις βασικές διαστάσεις της Εθνικής Ασφάλειας. Στο τρίτο κεφάλαιο επιχειρείται μία διασύνδεση του προηγούμενου με την ελληνική πραγματικότητα αναλύοντας τον ρόλο που δύναται να διαδραματίσει η ΕΥΠ στις τρεις διαστάσεις της Εθνικής Ασφάλειας. Τελειώνοντας γίνεται μία προσπάθεια εντοπισμού των αδυναμιών και παθογενειών των ελληνικών Υπηρεσιών Πληροφόρησης καθώς και η παράθεση προτάσεων για την αναδιαμόρφωση τους καθιστώντας τις ικανότερες στην εκπλήρωση του έργου τους.

2. Θεωρητικό Υπόβαθρο - Ορισμοί

2.1 Ρεαλισμός

Αναζητώντας την κατάλληλη θεωρία των Διεθνών Σχέσεων από την οποία θα αντληθεί το θεωρητικό υπόβαθρο για την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων της παρούσας, επιλέχθηκε αυτή του πολιτικού ρεαλισμού. Πατέρας της ρεαλιστικής θεωρίας θεωρείται ο Θουκυδίδης ο οποίος μέσα από το έργο του *Η Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου* και περιγράφοντας μία από τις σημαντικότερες πολεμικές αναμετρήσεις του αρχαίου κόσμου, αυτήν μεταξύ Σπάρτης και Αθήνας, έθεσε τις αρχές του κλασσικού ρεαλισμού¹. Αποτελεί την αρχαιότερη διατυπωμένη θεωρία των διεθνών σχέσεων

¹ Το σημαντικότερο ίσως κείμενο των Διεθνών Σχέσεων στο έργο του Θουκυδίδη αποτελεί ο διάλογος των Μηλίων (Melian Dialogue) ο οποίος σύμφωνα με τον Andrew Heywood αποτελεί μία οικουμενική αλήθεια, καταδεικνύοντας πως η πολιτική της ισχύος, δεν γνωρίζει ηθικούς φραγμούς. Ο διάλογος μεταξύ Αθηναίων και Μηλίων παρατίθεται στο έργο του Θουκυδίδη, σύμφωνα με τον οποίο οι Αθηναίοι απέρριψαν την επιθυμία των Μηλίων να τηρήσουν ουδετερότητα στην σύγκρουση Αθήνας - Σπάρτης στάση που τελικά

(Ηρακλείδης, 2002, σ. 24)². Σύμφωνα λοιπόν με το ρεαλισμό τα κράτη αποτελούν τους κύριους δρώντες του διεθνούς συστήματος. Ως δρώντες είναι ενιαίοι και ορθολογικοί, λαμβάνουν επομένως αποφάσεις, υπολογίζοντας την σχέση κόστους - οφέλους, με βάση τις γνώσεις και τις πληροφορίες που διαθέτουν, επιδιώκοντας την εξασφάλιση και μεγιστοποίηση των κερδών τους (Ηρακλείδης, 2002, σ. 77). Μία ακόμα βασική αρχή επί της οποίας εδράζεται η ρεαλιστική θεωρία, είναι ότι στο διεθνές σύστημα επικρατεί αναρχία, με την έννοια της απουσίας μίας ανώτερης ρυθμιστικής αρχής, ενός παγκόσμιου Λεβιάθαν. Βασική επιδίωξη των κρατών εντός αυτού του άναρχου διεθνούς συστήματος αποτελεί η επίτευξη της ασφάλειας και της επιβίωσης τους, την οποία και προσπαθούν να εξασφαλίσουν μέσα από την μεγιστοποίηση της ισχύος τους. Τα κράτη κατά την αλληλεπίδραση μεταξύ τους ενδιαφέρονται για την αποκόμιση ενός απόλυτου ή έστω σχετικού οφέλους, σε σχέση με τα υπόλοιπα. Είναι επομένως αναγκασμένα να βρίσκονται συνεχώς σε ένα καθεστώς αυτοβοήθειας (self help) εντός του άναρχου διεθνούς συστήματος.

Κατά τον ρεαλισμό στις Διεθνείς Σχέσεις, επικρατούν οι συγκρούσεις και ο συνεχής ανταγωνισμός έως τον πόλεμο, έναντι της συνεργασίας (Ηρακλείδης, 2002, σ. 75). Σε αυτή την διεθνή κοινωνία που συχνά παρομοιάζεται με ζούγκλα ακόμα και όταν δεν διεξάγεται πόλεμος επικρατούν αντιπαραθέσεις, με το διεθνές γίνεσθαι να χαρακτηρίζεται από μία «κατάσταση πολέμου» (έκφραση που χρησιμοποιεί τόσο ο Rousseau όσο και ο Hobbes) (Ηρακλείδης, 2002, σ. 24). Σύμφωνα με τον Kenneth Waltz τα αίτια του πολέμου αναλύονται σε τρεις «εικόνες». τον άνθρωπο, το κράτος και το διεθνές σύστημα. Τα τρία αυτά επίπεδα ανάλυσης δεν είναι αποκομμένα μεταξύ τους και παρά την ετερότητα τους, επεξηγούν την συμπεριφορά των κρατών εντός του Διεθνούς Συστήματος, εντασσόμενα στην Ρεαλιστική θεώρηση (Waltz K., 2011).

Το μοντέλο του διακρατικού συστήματος που έχει ταυτιστεί με την θεωρία του ρεαλισμού και το οποίο κυριάρχησε κατά την δεκαετία του 1950, είναι το αποκαλούμενο «μοντέλο της μπάλας του μπιλιάρδου». Σύμφωνα λοιπόν με αυτό, τα κράτη παρομοιάζονται με μπάλες του μπιλιάρδου όντας αυτόνομες και συνεκτικές μονάδες που αλληλοεπηρεάζονται μέσω της εξωτερικής πίεσης. Μετακινούνται και συγκρούονται μεταξύ τους, με τη σύγκρουση να αφορά τις περισσότερες φορές στρατιωτικά θέματα και

οδήγησε στην πολιορκία και καταστροφή της Μήλου και στον σφαγιασμό των κατοίκων της (Heywood, 2013, σ. 414)

² Η πρώτη χρονολογικά παρουσιασθείσα θεωρία των διεθνών σχέσεων είναι κατά πάσα πιθανότητα αυτή του «πατριωτικού μοραλισμού» ο οποίος διαχωρίζει τις δύο αντίπαλές πλευρές, με την μία (την «δική μας») να έχει πάντα δίκιο και την άλλη (του «αντιπάλου») πάντα άδικο (Ηρακλείδης, 2002, σ. 24) (Forde, 1992, σσ. 62-84).

ζητήματα ασφαλείας. Η διεθνής πολιτική επομένως, είναι προσανατολισμένη σε ζητήματα που αφορούν την ειρήνη και τον πόλεμο, με τη διπλωματία και την στρατιωτική δράση, να αποτελούν τις κύριες μορφές αλληλεπίδρασης των κρατών. Από την προβολή αυτού του μοντέλου εξαγάγουμε δύο συμπεράσματα. Πρώτον, καθίσταται σαφείς ο διαχωρισμός εγχώριας και διεθνούς πολιτικής, με το σκληρό κέλυφος της μπάλας να προσομοιάζει τα σύνορα της κρατικής κυριαρχίας, διαχωρίζοντας το εσωτερικό από το εξωτερικό (Ηρακλείδης, 2002, σ. 75). Δεύτερον, η κατανομή ισχύος μεταξύ των κρατών καθορίζει σε μεγάλο βαθμό, τις δομές σύγκρουσης και συνεργασίας εντός του διεθνούς συστήματος. Συνεπώς αν και τα κράτη είναι τυπικά και νομικά ισότιμα, εν τούτοις ορισμένα από αυτά είναι πιο ισχυρά από άλλα, όπως και οι μπάλες του μπιλιάρδου δεν είναι ισομεγέθεις³ (Heywood, 2013, σσ. 40-43).

Γιατί όμως επιλέχθηκε ο ρεαλισμός και όχι κάποια άλλη από τις θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων. Η ρεαλιστική θεωρία αποτελεί την κυρίαρχη σχολή σκέψης στις Διεθνείς Σχέσεις (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2010, σ. 210) Επιπλέον παρουσιάζει την μεγαλύτερη αντοχή στο χρόνο προσδίδοντας της το χαρακτηριστικό μίας διαχρονικής αλήθειας, και είναι σε θέση να περιγράψει και να επεξηγήσει τόσο τις επιδιώξεις και τα κίνητρα των κρατικών δρόντων όσο και την δομή του διεθνούς συστήματος (Heywood, 2013, σσ. 114-115). Ο Robert Gilpin στο έργο του *War and Change in World Politics* αναφέρει:

«Με εντιμότητα απαιτείται να αναρωτηθούμε κατά πόσο στον 20ό αιώνα οι μελετητές των διεθνών σχέσεων γνωρίζουν κάτι που ο Θουκυδίδης και οι συμπατριώτες του 5ου π.χ. αιώνα δεν ήξεραν για τη συμπεριφορά των κρατών. Τι συμβουλή θα έδιναν στους Έλληνες οι σημερινοί μελετητές, για να αποτρέψουν τον μεγάλο πόλεμο που κατέστρεψε τον πολιτισμό τους» (Κουσκουβέλης, 2004, σσ. 17-18).

2.2 Η έννοια της ασφάλειας.

Η ασφάλεια αποτελεί ένα από τα κυριότερα ζητήματα που απασχολούν την επιστήμη των Διεθνών Σχέσεων, από την ίδρυση τους ως ακαδημαϊκή πειθαρχία, και

³ Στην μεταγυχροπολεμική εποχή, το μοντέλο της μπάλας του μπιλιάρδου έχει έντονα αμφισβητηθεί, κυρίως από τους θιασώτες των φιλελεύθερων θεωριών των Διεθνών Σχέσεων. Η περίπλοκη αλληλεξάρτηση την οποία επέφεραν οι αυξημένες εμπορικές και οικονομικές σχέσεις των κρατών οδήγησαν τους Keohane και Nye στην διατύπωση του «μοντέλου του ιστού της αράχνης». Σύμφωνα με αυτό τα κράτη δεν είναι αυτόνομοι διεθνείς δρώντες, η σημασία των οικονομικών ζητημάτων έχει αυξηθεί στην διεθνή πολιτική σκηνή και η χρήση στρατιωτικής ισχύος έχει καταστεί λιγότερο αξιόπιστη και σημαντική επιλογή (Heywood, 2013, σσ. 44-45) (Keohane R, 1977).

χρησιμοποιείται τόσο στην καθημερινή πρακτική όσο και την ανάλυση των διεθνών σχέσεων (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2018, σ. 2). Αν και θα περίμενε κανείς ότι για μία τόσο σημαντική έννοια, η οποία απασχολεί ένα μεγάλο μέρος της επιστημονικής κοινότητας, οι διάφοροι μελετητές και ακαδημαϊκοί θα έχουν καταλήξει, στην διατύπωση ενός σαφούς και κοινά αποδεκτού ορισμού, κάτι τέτοιο δεν έχει συμβεί. Σύμφωνα με τον Arnold Wolfers

«ως αντικειμενική έννοια η ασφάλεια, αποτελεί το μέτρο της έλλειψης απειλών κατά των επίκτητων αξιών και ως υποκειμενική έννοια, αποτελεί το μέτρο της απουσίας του φόβου ότι αυτές οι αξίες θα προσβληθούν» (Smith, 2007, σ. 391).

Ο Bary Buzan ορίζει την ασφάλεια ως:

«Την επιδίωξη της ελευθερίας από απειλή. Όταν αυτή η συζήτηση, είναι εντός του πλαισίου του διεθνούς συστήματος, η ασφάλεια αφορά την ικανότητα των κρατών και των κοινωνιών να διατηρήσουν την ανεξάρτητη ταυτότητα τους και την λειτουργική ακεραιότητα τους» (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2010, σ. 123).

Στην παρούσα εργασία υιοθετούμε την άποψη των περισσότερων μελετητών και ακαδημαϊκών, ότι ασφάλεια συνεπάγεται ελευθερία από απειλές προς κύριες αξίες τόσο ομάδων όσο και μεμονωμένων ατόμων (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2018, σ. 3). Την σημαντικότητα της ασφάλειας καταδεικνύει και ο Αλέξης Ηρακλείδης στο βιβλίο του *Η Διεθνής κοινωνία και οι Θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων* αναφέροντας ότι οι στρατηγικές σπουδές ήδη από την χρυσή εποχή τους (1950 - 1970), έχουν περάσει από την λογική της χρήσης βίας στην λογική της αποτροπής της (Ηρακλείδης, 2002, σσ. 141-142), έχοντας μετατρέψει τον κλάδο των στρατηγικών σπουδών και της στρατηγικής σε σπουδές ασφαλείας και ασφάλεια, με τη στρατηγική να αποτελεί μία υποκατηγορία της ασφάλειας σε ότι αφορά κυρίως την στρατιωτική της διάσταση (Ηρακλείδης, 2002, σσ. 152-155).

Κατά την διάρκεια του ψυχρού πολέμου, η έννοια της εθνικής ασφάλειας γινόταν περισσότερο αντιληπτή με τους όρους της στρατιωτικής ασφάλειας και της εδαφικής ακεραιότητας ενός κράτους. Κύριο μέσο για την επίτευξη της θεωρούταν η στρατιωτική ισχύς (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2010, σ. 124). Μετά την λήξη του ψυχρού πολέμου και την κατάρρευση του συμφώνου των χωρών της Βαρσοβίας, η έννοια της εθνικής ασφάλειας διευρύνθηκε συμπεριλαμβάνοντας νέες απειλές και έννοιες. Στο έργο *People States and Fear: An agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era* ο συγγραφέας Bary Buzan υποστηρίζει πως η έννοια της ασφάλειας περιλαμβάνει και άλλες διατάσεις πέραν της στρατιωτικής και συγκεκριμένα την κοινωνική, την περιβαλλοντική,

την οικονομική και την πολιτική διάσταση (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2018, σσ. 3-5). Παράλληλα έχουν αναδυθεί και νέες μορφές απειλών με την διάδοση των όπλων μαζικής καταστροφής, τα αποτυχημένα κράτη (failed State), την διακίνηση ναρκωτικών ουσιών, την παράνομη μετανάστευση και την εμπορία και διακίνηση ανθρώπων (trafficking), την υποβάθμιση του περιβάλλοντος να αποτελούν ένα μέρος αυτών (Liaropoulos, 2008, σσ. 27-28).

2.3 Η έννοια της Εθνικής Ασφάλειας και το δίλλημα ασφαλείας

Η μορφή του έθνους - κράτους όπως την αντιλαμβανόμαστε σήμερα είναι αυτή που κυριάρχησε στο Διεθνές σύστημα μετά την συνθήκη ειρήνης της Βεσφαλίας (1648)⁴. όταν λοιπόν αναφερόμαστε στην εθνική ασφάλεια εννοούμε κατ' ουσία την ασφάλεια του έθνους - κράτους. Σύμφωνα με τον Walter Lippman «ένα κράτος είναι ασφαλές, στο βαθμό που δεν υφίσταται ο κίνδυνος, να πρέπει να θυσιάσει κεντρικές αξίες, εάν επιθυμεί να αποφύγει τον πόλεμο και είναι ικανό, σε περίπτωση πρόκλησης του, να τις διατηρήσει μέσω της νίκης σε ένα τέτοιο πόλεμο» (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2010, σ. 122).

Ανάμεσα στους εκπροσώπους της ακαδημαϊκής κοινότητας των Διεθνών Σχέσεων που ασχολήθηκαν με την ασφάλεια ήταν οι Carr, Morgenthau, Waltz, Herz, Mersheimer, όλοι τους μέλη του ρεύματος του ρεαλισμού. Ο Hans Morgenthau ταύτισε τους όρους της ασφάλειας με το εθνικό συμφέρον, το οποίο αποτελεί η ίδια η επιβίωση του κράτους. Διέκρινε την ταυτότητα του κράτους ως το αγαθό που χρήζει προστασίας κατηγοριοποιώντας την σε τρία επίπεδα, την φυσική, την πολιτική και την και την πολιτιστική ταυτότητα ⁵ (Morgenthau, 1962). Ο Kenneth Waltz υποστηρίζει την άποψη πως ασφάλεια είναι κατ' ουσία η ίδια η επιβίωση του κράτους, αποτελώντας τον ανώτερο σκοπό του. Μόνο με την επιβίωση - ασφάλεια εξασφαλισμένη, δύναται το κράτος να αναζητήσει παραπάνω στόχους προς επίτευξη, όπως κέρδη ή σταθερότητα (Waltz K. , 2010, σ. 126). Η ίδια άποψη για την σημασία της εθνικής ασφάλειας υιοθετείται και από τον John Mearsheimer, κατατάσσοντας την στην πρώτη θέση μεταξύ όλων των σκοπών του έθνους-κράτους καθώς, δίχως αυτήν, δεν έχει απολύτως κανένα νόημα η επιδίωξη

⁴ Η συνθήκη ειρήνης της Βεσφαλίας αποτελεί στην ουσία μία σειρά από επιμέρους συνθήκες ειρήνης που τερμάτισαν τον τριαντακονταετή πόλεμο που έλαβε χώρα στην κεντρική Ευρώπη (1618 - 1648). σηματοδοτεί την αρχή της σύγχρονης διεθνούς πολιτικής Στο Διεθνές «Βεσφαλιανό Σύστημα» τα κράτη έχουν κυρίαρχη δικαιοδοσία εντός της επικράτειας τους και όλοι οι υπόλοιποι θεσμοί υποτάσσονται σε αυτά. Παράλληλα οι διεθνείς σχέσεις διέπονται από την αρχή της ανεξαρτησίας και αποδοχής της κυριαρχίας των κρατών (Heywood, 2013, σ. 40).

⁵ Η πρώτη έχει να κάνει με την εδαφική ακεραιότητα του κράτους ενώ η δεύτερη με τους θεσμούς (πολιτικούς και οικονομικούς) καθώς και τα καθεστώτα που λειτουργούν μέσα στην επικράτεια του. Η πολιτιστική ταυτότητα, συμπεριλαμβάνει όλα τα γλωσσολογικά, φυλετικά, ιστορικά και θρησκευτικά στοιχεία τα οποία χαρακτηρίζουν ένα έθνος-κράτος.

οποιοδήποτε άλλου στόχου. Ακόμα και σε περιπτώσεις όπου παρουσιάζεται σύγκρουση μεταξύ δύο επιδιωκόμενων σκοπών, η ορθή επιλογή πολιτικής, συνίσταται στην εκλογή εκπλήρωσης εκείνου του σκοπού, που είναι πιο άμεσα συνδεδεμένος με την ασφάλεια και συνεπώς με την επιβίωση του κράτους ⁶ (Mearsheimer, 2006, σ. 126)

Αναφερόμενοι στην έννοια της ασφάλειας και έχοντας επιλέξει να αντλήσουμε το θεωρητικό υπόβαθρο των διεθνών σχέσεων από την θεωρία του ρεαλισμού, δεν θα μπορούσαμε να μην αναφερθούμε στο δίλλημα ασφαλείας⁷. Το επονομαζόμενο δίλλημα ασφαλείας αντλεί τις ρίζες του από την Θουκυδίδεια παράδοση σύμφωνα με την οποία, την πραγματική αιτία του Πελοποννησιακού πολέμου αποτελούσε η αύξηση της ισχύος της Αθήνας, την οποία η Σπάρτη εξέλαβε ως απειλή. Συνίσταται στο γεγονός ότι η αύξηση της ισχύος ενός κράτους, ακόμα και αν ως στόχο έχει την αυτοπροστασία του, εκλαμβάνεται από τα άλλα κράτη ως απειλή, τα οποία με τη σειρά τους, προβαίνουν συνήθως σε αντίστοιχες πράξεις, εντείνοντας με αυτό τον τρόπο το αίσθημα ανασφάλειας.

Το φαινόμενο αυτό, παρατηρείται εντονότερα σε εχθρικές δυνάδεις ή συνασπισμούς κρατών⁸. Το τελικό αποτέλεσμα αυτής της «δράσης - αντίδρασης» επιφέρει μεγαλύτερο κίνδυνο ανάφλεξης λόγω της μεγαλύτερης αίσθησης ανασφάλειας και από τις δύο πλευρές (Ηρακλείδης, 2002, σσ. 142-143). Ο Kenneth Waltz περιγράφει το δίλλημα ασφαλείας ως μια κατάσταση στην οποία κανένα κράτος δεν είναι σίγουρο για τις προθέσεις των άλλων κρατών. Εισέρχονται με αυτό τον τρόπο σε έναν φαύλο κύκλο ενεργειών, ο οποίος ενισχύει το αίσθημα ανασφάλειας τους, καθώς η αύξηση των στρατιωτικών εξοπλισμών, αποτελεί απειλή για κάποιο άλλο, το οποίο αντιδρά εξοπλιζόμενο. Είναι επομένως αναγκασμένα να ζουν με το δίλλημα τους, χωρίς ούτε αυτό να δύναται να λυθεί, ούτε η στρατιωτική δύναμη να επαλειφθεί (Waltz K. , 2010, σσ. 14,387).

Ο John Mearsheimer επιβεβαιώνει ότι αυτός ο φόβος υφίσταται και στις επονομαζόμενες «μεγάλες δυνάμεις» καθώς διαθέτουν αυξημένη στρατιωτική ισχύ την οποία και δύναται να χρησιμοποιήσουν ανά πάσα στιγμή καθώς, στο άναρχο διεθνές σύστημα, κανείς δεν είναι σίγουρος για της προθέσεις του άλλου (Mearsheimer, 2006, σ. 104). Ένα τέτοιο σύγχρονο δίλλημα ασφαλείας, φαίνεται να αποτελεί και η στρατιωτική

⁶ Ο John Mearsheimer υποστηρίζει αυτήν την άποψη φέρνοντας ως παράδειγμα διάφορες επιλογές στην εξωτερική πολιτική της Ουάσιγκτον οι οποίες ερχόντουσαν σε σύγκρουση με τις διεθνείς επιδιώξεις και ιδεολογικές πεποιθήσεις των ΗΠΑ, όπως η υποστήριξη σε καταπιεστικά ή δικτατορικά καθεστώτα τα οποία όμως εξυπηρετούσαν σε μεγάλο βαθμό τα αμερικανικά συμφέροντα.

⁷ Ο όρος χρησιμοποιήθηκε αρχικά από τους διεθνολόγους John Herz και Herbert Butterfield (Ηρακλείδης, 2002, σ. 143).

⁸ Τέτοια παραδείγματα αποτελούν η Γαλλία και η Γερμανία (1800-1945), το Ισραήλ και η Αιγύπτος (1948-1977), οι ΗΠΑ και η ΕΣΣΔ (1948-1989) καθώς και στην δική μας περίπτωση η Ελλάδα και η Τουρκία.

και οικονομική άνοδος της Κίνας την τελευταία δεκαετία (Παπασωτηρίου, 2013) την οποία συχνά η Ουάσιγκτον εκλαμβάνει ως απειλή (Westad, 2019). Το ερώτημα επομένως που γενάτε είναι αν θα καταφέρουν οι δύο χώρες να ξεφύγουν από αυτήν την «Θουκυδίδεια Παγίδα»⁹ (Allison, 2017).

Με τα όσα αναφέρθηκαν ανωτέρω και τα οποία επαληθεύονται τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό - εμπειρικό επίπεδο, εύκολα γενάτε το γενικότερο ερώτημα: Πως οι σχέσεις μεταξύ των εθνών - κρατών δεν χαρακτηρίζονται από μία αέναη πολεμική αναμέτρηση; Η θεωρία του ρεαλισμού έρχεται να δώσει απάντηση στο ερώτημα μέσα από την εισαγωγή της έννοιας της ισορροπίας ισχύος. Περιγράφεται από τον Emerich de Vattel ως «μία κατάσταση όπου κανένα κράτος δεν βρίσκεται σε προεξέχουσα θέση ώστε να μπορεί να επιβάλει τον νόμο στους άλλους» (Ηρακλείδης, 2002, σ. 126). Τα ιστορικά παραδείγματα είναι πολλά με το γνωστότερο και σχετικά πρόσφατο να αποτελεί η «αμοιβαία πυρηνική αποτροπή» μεταξύ ΗΠΑ και ΕΣΣΔ κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Η πρόθεση της Κούβας να εγκαταστήσει σοβιετικούς πυρηνικούς πυραύλους εντός της εδαφικής της επικράτειας, έφερε τις δύο υπερδυνάμεις της εποχής στα πρόθυρα μίας πυρηνικής σύγκρουσης. Μία τέτοια σύγκρουση ευτυχώς απετράπη υπό το φόβο της βέβαιης καταστροφής των δύο υπερδυνάμεων, σε περίπτωση χρήσης του πυρηνικού τους οπλοστασίου. Η ισορροπία ισχύος που τελικώς απέτρεψε την πολεμική σύγκρουση των δύο αντιπάλων χωρών ονομάστηκε ως «ισορροπία του τρόμου».

3. Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών

Αν και οι Υπηρεσίες Πληροφοριών, όπως τις γνωρίζουμε σήμερα, είναι δημιούργημα των σύγχρονων εθνών - κρατών, δράσεις όπως η κατασκοπεία, η μυστική δράση, η αντιπληροφόρηση, η παραπλάνηση κ.α. είναι συνυφασμένες με την ανθρώπινη ιστορία και δραστηριότητα, διαμέσου των αιώνων. Η κατασκοπεία αποτελεί για τους ιστορικούς το δεύτερο αρχαιότερο επάγγελμα και είναι τόσο έντιμο όσο και το πρώτο (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2018, σ. 5), αποτελεί κατά πολλούς το νόθο τέκνο της πολιτικής και της ιστορίας (Φιτσανάκης, 2015, σ. 135). Στην αρχαία Σπάρτη η κρυπτεία ήταν μία μυστική υπηρεσία με σκοπό την επιτήρηση των ειλώντων για την αποφυγή εξέγερσης και γενικότερα την εσωτερική ασφάλεια της πολιτείας (Clark, 2012, σσ. 112-113). Ο

⁹ Ο όρος εισήχθη στην θεωρία των Διεθνών Σχέσεων από τον καθηγητή του Harvard Graham Allison και είναι εμφανές ότι εδράζεται στις ρεαλιστικές θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων. Αναφέρεται στην περίπτωση αμφισβήτησης της ηγεμονίας μιας δύναμης, η οποία κατέχει κυρίαρχη θέση στο διεθνές σύστημα από μία άλλη ανερχόμενη. Για μία σύντομη παρουσίαση βλ. <https://www.youtube.com/watch?v=l4wtUCA8U8g&t=46s>

στρατηγικός αιφνιδιασμός των Ελλήνων κατά των Τρώων με την κατασκευή του Δούρειου Ίππου αποτελεί ένα από τα αρχαιότερα παραδείγματα παραπλάνησης (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2015, σ. 72). Οι Ρωμαϊκοί στρατοί είχαν και αυτοί τους κατασκόπους τους, τους *speculatores* και τους *frumentari*. Κατά την διάρκεια του μεσαίωνα η πολιτική κατασκόπευα ήταν ένα συχνό φαινόμενο. Η Ιωάννα της Λορένης προδόθηκε από τον επίσκοπο και κατάσκοπο των Άγγλων Pierre Cauchon of Beauvais (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2010, σ. 163). Αν συνεχίσει κανείς την ιστορική αναδρομή τέτοιων ενεργειών διαπιστώνει ότι άνθρωποι και υπηρεσίες που παρείχαν πληροφόρηση, ήταν πάντα χρήσιμοι στους πολιτικούς και στρατιωτικούς ηγέτες.

Οι σύγχρονες Υπηρεσίες Πληροφοριών παρουσιάζουν ορισμένα παρόμοια χαρακτηριστικά είτε αυτές ελέγχονται από δημοκρατικά εκλεγμένες κυβερνήσεις είτε από ανελεύθερα ή απολυταρχικά καθεστώτα, Βασίζονται λιγότερο ή περισσότερο σε ίδιες τεχνικές και επανδρώνονται από ανθρώπους που χρησιμοποιώντας θεμιτά ή αθέμιτα μέσα επιδιώκουν να διασφαλίσουν την σταθερότητα του κράτους (Φιτσανάκης, 2015, σσ. 37-38).

3.1 Ο τρόπος δράσης των Υπηρεσιών Πληροφοριών

3.1.1 Συλλογή

Η συλλογή αποτελεί την βασική λειτουργία πάνω στην οποία εδράζεται όλη η διαδικασία της πληροφόρησης. Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών χρησιμοποιούν πολλά και διαφορετικά μέσα για να συλλέξουν τι απαιτούμενες πληροφορίες. Ποικίλουν από πολύ υψηλής τεχνολογίας συσκευές, έως και τα πιο απλά, ανθρώπους που βρίσκονται στην κατάλληλη θέση και είναι διατιθέμενοι να παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες (Johnson L. K., 2010, σ. 15). Τα χρησιμοποιούμενα μέσα εξαρτώνται από δύο παράγοντες. Την φύση των πληροφοριών και τα διατιθέμενα μέσα για την απόκτηση τους (Lowenthal, 2009, σ. 69). Οι πληροφορίες διακρίνονται ως προς τα μέσα συλλογής στις παρακάτω κατηγορίες:

HUMINT (Human Intelligence)

Ο όρος αναφέρεται στην συλλογή πληροφοριών από ανθρώπινες πηγές. Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει την πιο κοινά διαδεδομένη εικόνα για το προσωπικό των Υπηρεσιών Πληροφοριών. Κατάσκοποι, μυστικοί πράκτορες, πληροφοριοδότες, υπάλληλοι των Υπηρεσιών Πληροφόρησης ανήκουν σε αυτή την κατηγορία, απέχοντας όμως αρκετά από την εικόνα που τους έχει συνδέσει το ευρύ κοινό (Abram N. Shulsky, 1991, σ. 8).

TECHNIT (Technical Intelligence)

Ο όρος αναφέρεται στην συλλογή πληροφοριών με τεχνικά μέσα, συνήθως πολύ υψηλής τεχνολογίας (Abram N. Shulsky, 1991, σ. 42). Η κατηγορία αυτή διαιρείται σε αρκετές υποκατηγορίες, οι κυριότερες εκ των οποίων είναι:

IMINT (Imaginary Intelligence)/GEOINT (Geospatial Intelligence)/PHOTINT(Photointelligence)

Αναφέρεται στην φωτογραφική απεικόνιση εγκαταστάσεων, εδάφους, δραστηριοτήτων κ.α. συνήθως σε μεμακρισμένες περιοχές στις οποίες δεν υπάρχει άμεση πρόσβαση (Abram N. Shulsky, 1991, σ. 44). Η μέθοδος αυτή εξελίχθηκε κατά την διάρκεια των δύο παγκόσμιων πολέμων με την χρήση αεροσκαφών (Abram N. Shulsky, 1991, σ. 22) (Lowenthal, 2009, σ. 82).

SIGINT (Signals Intelligence)

Σε αυτή την κατηγορία εντάσσεται η πληροφόρηση που προέρχεται από την υποκλοπή ηλεκτρομαγνητικών κυμάτων ή όπως αλλιώς ονομάζονται σήματα (Abram N. Shulsky, 1991, σ. 27). Αποτελεί μία ενέργεια στην οποία καταφεύγουν συχνά οι Υπηρεσίες Πληροφοριών για να συλλέξουν τις απαραίτητες πληροφορίες¹⁰. Διαιρούνται με την σειρά τους στις κάτωθι κατηγορίες:

COMINT (Communication Intelligence)

Αφορά πληροφορίες προερχόμενες από την υποκλοπή επικοινωνιών. Πρόκειται για ικανότητα που ανέπτυξαν οι Υπηρεσίες Πληροφοριών παράλληλα με την εξέλιξη της επικοινωνίας με ραδιοσύμματα, κυρίως κατά την διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου (Abram N. Shulsky, 1991, σ. 27).

TELINT (Telemetry Intelligence)

Πρόκειται για τις πληροφορίες που προέρχονται από κάποια τηλεμετρία, δηλαδή ραδιοσήματα που μεταδίδουν πληροφορίες κυρίως από αισθητήρες (Abram N. Shulsky, 1991, σ. 27). Αφορούν την σχετιζόμενη με οπικά συστήματα συλλογή πληροφοριών (Lowenthal, 2009, σ. 91).

ELINT (Electronic Intelligence)/FISINT (Foreign Instrumentation Signals Intelligence)

¹⁰ Ίσως το γνωστότερο, στο ευρύ κοινό, παράδειγμα συλλογής τέτοιου είδους πληροφοριών αποτελεί το πρόγραμμα υποκλοπής και παρακολούθησης των γερμανικών επικοινωνιών από τους Βρετανούς κατά τον Β' ΠΠ με την κωδική ονομασία Ultra.

Αναφέρεται στην συλλογή πληροφοριών από σύγχρονα οπλικά συστήματα και συσκευές εντοπισμού (radar) (Lowenthal, 2009, σ. 91). Παρέχει πληροφορίες σχετικές με τις στρατιωτικές δυνατότητες κυρίως οπλικών συστημάτων μίας άλλης χώρας, (Abram N. Shulsky, 1991, σ. 31)

MASINT (Measurements and Signatures Intelligence)

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν όλα τα υπόλοιπα τεχνικά μέσα που δύναται να παρέχουν πληροφορίες (Abram N. Shulsky, 1991, σ. 31). Αφορούν ένα ευρύ φάσμα θεμάτων συμπεριλαμβάνων την εξάπλωση όπλων μαζικής καταστροφής, ελέγχου στρατιωτικών εξοπλισμών, ναρκωτικών, θέματα περιβάλλοντος, δραστηριότητες άρνησης και παραπλάνησης κ.α. (Lowenthal, 2009, σ. 96).

OSINT (Open Source Intelligence)

Μία άλλη κατηγορία, πληροφοριών είναι οι πληροφορίες προερχόμενες από ανοιχτές πηγές που είναι δηλαδή προσβάσιμες στο ευρύ κοινό. Τέτοιες πηγές αποτελούν τα ΜΜΕ, το διαδίκτυο, επίσημες ανακοινώσεις κρατών, δηλώσεις και ομιλίες πολιτικών κ.α. Η κατηγορία αυτή εγείρει αμφισβητήσεις κατά πόσο πληροφορίες κοινά προσβάσιμες, δύναται να αποτελούν μέρος της πληροφόρησης. (Lowenthal, 2009, σσ. 103-104).

Οι αναφερόμενες κατηγορίες πληροφοριών έχουν εγείρει μία πληθώρα συζητήσεων σχετικά με την αποτελεσματικότητά τους. Η κάθε μία από τις ανωτέρω κατηγορίες παρουσιάζει συγκεκριμένα μειονεκτήματα και πλεονεκτήματα σε σχέση με τις υπόλοιπες. Έναντι της περιγραφικής, επιλέχθηκε η σχηματική απεικόνιση όπως παρακάτω.

Table 5-1 **A Comparison of the Collection Disciplines**

INT	Advantages	Disadvantages
GEOINT	Graphic and compelling Use seems familiar to policy-makers Ready availability of some targets—particularly military exercises Can be done remotely	Perhaps overly graphic and compelling Still requires interpretation Literally a snapshot of a moment; very static Subject to problems of weather, spoofing Expensive
SIGINT	Offers insights into plans, intentions Voluminous material Military targets tend to communicate in regular patterns Can be done remotely	Signals may be encrypted or encoded—requiring them to be broken Voluminous material May encounter communications silence, use of secure lines, spoofing via phony traffic Expensive
HUMINT	Offers insights into plans, intentions Relatively inexpensive	Riskier in terms of lives, political fallout Requires more time to acquire and validate sources Problems of dangles, false feeds, double agents
MASINT	Extremely useful for issues such as proliferation Can be done remotely	Expensive Little understood by most users Requires a great deal of processing and exploitation
OSINT	More readily available Extremely useful as a place to start all collection	Voluminous Less likely to offer insights available from clandestine INTs

Note: INT = collection discipline; GEOINT = geospatial (formerly imagery) intelligence; SIGINT = signals intelligence; HUMINT = human intelligence; MASINT = measurement and signatures intelligence; and OSINT = open-source intelligence.

Εικόνα 1 Συγκριτικός πίνακας κατηγοριών συλλογής πληροφοριών. πηγή: Lowenthal, M. (2009).

Intelligence from Secrets to Policy. Washington: CQ Press. σελ. 107

3.1.2 Ανάλυση

Η ανάλυση αποτελεί μία άλλη δραστηριότητα που διεξάγεται από τις Υπηρεσίες Πληροφοριών. Η σημασία της είναι μεγάλη καθώς μέσω αυτής ερμηνεύεται η πληροφορία (Johnson L. , 1996, p. 657) και μετατρέπεται σε πληροφόρηση (Abram N. Shulsky, 1991, σ. 41). Η πληροφορία προκειμένου να καταστεί χρήσιμη, πρέπει πρώτα να περάσει από την διαδικασία της ανάλυσης, ιδιαίτερα στην σύγχρονη εποχή όπου ο πληροφοριακός όγκος είναι μεγάλος και μπορεί να οδηγήσει σε διάφορες ερμηνείες (Abram N. Shulsky, 1991, σσ. 56-57). Παρέχει επομένως στους διαμορφωτές της πολιτικής και τους στρατιωτικούς ηγέτες, πληροφόρηση σχετιζόμενη άμεσα με θέματα που καλούνται να αντιμετωπίσουν και να λάβουν αποφάσεις (Lowenthal, 2009, σ. 111).

Οι Shulsky και Schmitt την κατηγοριοποιούν σε δύο επίπεδα, την τεχνική ανάλυση και την παραγωγή της πληροφόρησης με το καθένα από αυτά να υποδιαιρείτε σε επιμέρους κατηγορίες. Η τεχνική ανάλυση περιλαμβάνει την μετατροπή των εξειδικευμένων δεδομένων που είναι κατανοητά μόνο από ειδικευμένο προσωπικό, σε πληροφόρηση η μορφή της οποίας μπορεί να γίνει αντιληπτή και από άλλους αναλυτές.

Τέτοια παραδείγματα αποτελούν η κρυπτανάλυση¹¹, η ανάλυση τηλεμετρίας όπως παρουσιάστηκε παραπάνω (TELINT) καθώς και η ανάλυση και ερμηνεία φωτογραφιών (IMINT). Η τεχνική ανάλυση αποτελεί το πρώτο στάδιο για την ερμηνεία των αποκτηθέντων πληροφοριών. Στη συνέχεια αναλυτές χρησιμοποιούν τα παραχθέντα πληροφοριακά προϊόντα προκειμένου με την σειρά τους να παράγουν συγκεκριμένη πληροφόρηση που θα καλύπτει τις απαιτήσεις των ληπτών αποφάσεων. Τέτοια παραδείγματα εξειδικευμένης πληροφόρησης αποτελούν και η στρατιωτική, πολιτική και οικονομική πληροφόρηση (Abram N. Shulsky, 1991, σσ. 41-46).

3.1.3 Μυστική Δράση¹²

Ως μυστική δράση θα μπορούσε να ορισθεί «η προσπάθεια μίας κυβέρνησης να επιτύχει τους σκοπούς της εξωτερικής πολιτικής διενεργώντας μία δραστηριότητα μυστική με σκοπό να επηρεάσει τη συμπεριφορά μίας ξένης κυβέρνησης ή τις στρατιωτικές, πολιτικές, οικονομικές, ή κοινωνικές συνθήκες σε μία ξένη χώρα» (Abram N. Shulsky, 1991, σ. 73). Δεν αποτελεί τίποτα λιγότερο, από την προσπάθεια ενός κράτους να αλλάξει το ρου της ιστορίας, μέσα από την διεξαγωγή «καλυμμένων» επιχειρήσεων εναντίων ενός άλλου κράτους, τρομοκρατικής ομάδας ή παράταξης, ωθώντας την ιστορία (Johnson L. K., 1986, σ. 2).

Αποτελεί συχνά την ενδιάμεση λύση για τους διαμορφωτές της πολιτικής μεταξύ των επιλογών, του να μείνουν άπραγοι, σε μία κατάσταση όπου διακυβεύονται ζωτικά εθνικά συμφέροντα και την ανάληψη ένοπλης δράσης η οποία εγείρει πλήθος προβλημάτων. Είναι επομένως η ενδιάμεση κατάσταση μεταξύ ειρήνης και πολέμου (Lowenthal, 2009, σσ. 165-167). Οι Shulsky και Schmitt την χαρακτηρίζουν ως την ενδιάμεση οδό ανάμεσα στον πόλεμο και την διπλωματία (Abram N. Shulsky, 1991, σ. 97). Ορισμένοι αναλυτές την έχουν χαρακτηρίσει ως την αθόρυβη επιλογή (quiet option) (Johnson L. K., 1989, σ. 82) υποδηλώνοντας πρωτίστως την ανεπαρκή έμφαση που έχει λάβει από την ακαδημαϊκή κοινότητα των διεθνών σχέσεων και δευτερευόντως ότι τυγχάνει λιγότερης δημοσιοποίησης σε σχέση με την ανάληψη στρατιωτικής δράσης (Konstantopoulos, 2013, σσ. 67-68).

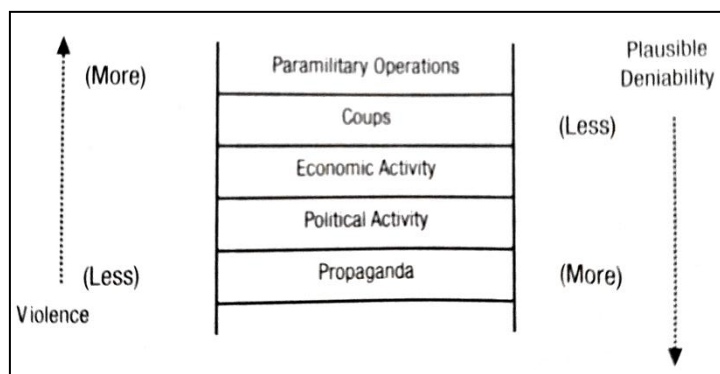
Περιλαμβάνει ένα πλήθος δραστηριοτήτων. Ο Loch Johnson εντάσσει σε αυτήν τις δραστηριότητες της προπαγάνδας, μέσω της καθοδήγησης της κοινής γνώμης με την

¹¹ Με την έννοια της αποκρυπτογράφησης κωδικοποιημένων μηνυμάτων.

¹² Ο όρος «μυστική δράση» δεν βρίσκει σύμφωνους αρκετούς ακαδημαϊκούς καθώς τονίζει το στοιχείο της μυστικότητας σε σχέση με την πολιτική. Οι Βρετανικές Υπηρεσίες Πληροφοριών χρησιμοποιούσαν τον όρο Ειδική Πολιτική Δράση (Special Political Activity) (Lowenthal, 2009, σ. 165).

χειραγώγηση των MME και άλλων μεθόδων, πολιτικής δράσης με την υποστήριξη από το παρασκήνιο πολιτικών παρατάξεων, την προσπάθεια διατάραξης των οικονομιών αντίπαλων κρατών καθώς και την ανάληψη παραστρατιωτικών επιχειρήσεων (Johnson L. K., 2010, σ. 23). Στις προαναφερθείσες δραστηριότητες της μυστικής δράσης ο Mark Lowenthal προσθέτει και αυτήν της ανατροπής ξένων κυβερνήσεων (Lowenthal, 2009, σσ. 169-172). Ο Godson δεν αναφέρει την οικονομική δραστηριότητα και εντάσσει σε αυτές την πληροφοριακή υποστήριξη (intelligence assistance) (Konstantopoulos, 2013, σ. 72). Ο William Daugherty επιβεβαιώνει τις παραπάνω δραστηριότητες προσθέτοντας τον πληροφορικό πόλεμο (information warfare) (Daugherty, 2010, σ. 612). Οι Shulsky και Schmitt προτείνουν ποιο περίπλοκους τύπους δραστηριοτήτων. Την μυστική υποστήριξη μίας φιλικά προσκείμενης κυβέρνησης, την επιρροή επί των αντιλήψεων μιας ξένης κυβέρνησης και ομοίως ενός ξένου κοινωνικού συνόλου, την παροχή υποστήριξης σε φίλιες πολιτικές δυνάμεις, και την επιρροή σε ξένα πολιτικά γεγονότα με βίαια μέσα (Abram N. Shulsky, 1991, σσ. 13-15)

Ο Mark Lowenthal αναφέρει την «αληθοφανή άρνηση» (plausible deniability) ως ένα από τα χαρακτηριστικά της μυστικής δράσης τα οποία λαμβάνονται σοβαρά υπόψη για την απόφαση ανάληψης ή μη ανάλογων ενεργειών. Αφορά την δυνατότητα της κυβέρνησης των ΗΠΑ, να αρνηθεί οποιαδήποτε ανάμιξη σε περίπτωση αποκάλυψης της μυστικής δράσης. Σημειώνει επίσης ότι όσο μεγαλύτερη είναι η χρήση ένοπλης βίας τόσο μικρότερη είναι η δυνατότητα αληθοφανούς άρνησης των επιχειρήσεων.

Εικόνα 2. Η κλίμακα της Μυστικής Δράσης: πηγή Lowenthal, M. (2009). *Intelligence from Secrets to Policy*. Washington: CQ Press. σελ 170

Η μυστική δράση έχει αμφισβητηθεί κατά πόσο αποτελεί τμήμα της πληροφόρησης. Ορισμένες από τις δραστηριότητες που περιλαμβάνει, δύναται να ενταχθούν σε ένα πλήθος άλλων κρατικών δραστηριοτήτων όπως την άσκηση εξωτερικής πολιτικής, την διπλωματία, τις στρατιωτικές επιχειρήσεις κ.α (Johnson L. K., 1989, σ. 4). Αν και η μυστική δράση όντως παρουσιάζει αρκετές διαφορές σε σχέση με τις λοιπές μορφές της πληροφόρησης, εντούτοις η θεώρηση της πληροφόρησης ως απόκτηση

πληροφοριών είναι περιοριστική και απέχει αρκετά από την πραγματικότητα (Abram N. Shulsky, 1991, σσ. 96-97). Επίσης η μυστική δράση αποτελείτε από ένα σύνολο ενεργειών η ανάληψη των οποίων από τις Υπηρεσίες Πληροφοριών δεν είναι σπάνιο φαινόμενο, γεγονός που αποδεικνύεται από ένα πλήθος ιστορικών παραδειγμάτων. Στην παρούσα εργασία επομένως υιοθετείται η άποψη των περισσότερων ακαδημαϊκών, ότι η μυστική δράση αποτελεί έναν από τους τρόπους δράσης των Υπηρεσιών Πληροφοριών εντάσσοντας την στον τομέα της πληροφόρησης.

3.1.4 Αντιπληροφόρηση

Η αντιπληροφόρηση αποτελεί ένα περίπλοκο αμφιλεγόμενο θέμα που παρουσιάζει μία δυσκολία ορισμού (Redmond, 2010, p. 537). Αναφέρεται στις προσπάθειες που λαμβάνουν χώρα από ένα κράτος, για την προστασία των πληροφοριακών του επιχειρήσεων από την διείσδυση ξένων κρατών ή την διατάραξη των δικών του Υπηρεσιών Πληροφόρησης (Lowenthal, 2009, σ. 151). Η επιτροπή κυβερνητικής ασφάλειας των ΗΠΑ (1957) την ορίζει ως

«την γνώση που απαιτείται για την προστασία και την διατήρηση των στρατιωτικών, οικονομικών και παραγωγικών δυνατοτήτων των Ηνωμένων Πολιτειών, συμπεριλαμβανομένης της κυβερνητικής ασφάλειας σε εγχώρια και εξωτερικά θέματα ενάντιων ή από κατασκοπεία δολιοφθορά και όλες τις άλλες παρόμοιες μυστικές δραστηριότητες σχεδιασμένες για να αποδυναμώσουν ή να καταστρέψουν τις ΗΠΑ» (Johnson L. K., 2010, σ. 26).

Οι Shulsky και Schmitt και ο Loch Johnson την διαιρούν σε δύο μέρη. Την αντικατασκοπεία και την πληροφοριακή ασφάλεια. Η τελευταία αποτελεί την αμυντική όψη της αντιπληροφόρησης και περιλαμβάνει τα μέτρα, που αφορούν την προστασία των πληροφοριών από οποιαδήποτε διαρροή επιδιώκοντας να απαγορεύσουν στον αντίπαλο την πρόσβαση σε πληροφορίες που αναζητά. Στον αντίποδα η αντικατασκοπεία αποτελεί την επιθετική μορφή της και αποσκοπεί στον εντοπισμό και αποκάλυψη πηγών πληροφόρησης του εχθρού εντός του κύκλου των Υπηρεσιών Πληροφοριών. Ο Mark Lowenthal προσθέτει και μία τρίτη μορφή αντιπληροφόρησης που αφορά την απόκτηση από ένα κράτος πληροφοριών σχετικά με την ικανότητα του αντιπάλου να συλλέξει πληροφορίες που αφορούν το ίδιο (Lowenthal, 2009, σ. 151).

Ο Paul Redmond στο άρθρο του με τίτλο The Challenges of Counterintelligence παρουσιάζει τις παραδοσιακές και σύγχρονες προκλήσεις που περιλαμβάνει η αντιπληροφόρηση όπως παρακάτω (Redmond, 2010, σσ. 540-551):

Η αντιπληροφόρηση ως αντικατασκοπεία. Ο συγγραφέας αναφέρει πως ο εντοπισμός και εξουδετέρωση ενός κατασκοπευτικού δικτύου που δρα εντός των κύκλων μίας Υπηρεσίας Πληροφοριών αποτελεί ένα δύσκολο εγχείρημα.

Η αντιπληροφόρηση ως αξιολόγηση της πηγής¹³ Αφορά την εκτίμηση μίας πηγής πληροφοριών ως προς την αξιοπιστία της, αν δηλαδή είναι έγκυρη, αν αποτελεί κατασκευασμένη πληροφόρηση ή αν η πηγή βρίσκεται κάτω από ξένο έλεγχο εκτελώντας κατ ουσία επιχειρήσεις παραπληροφόρησης.

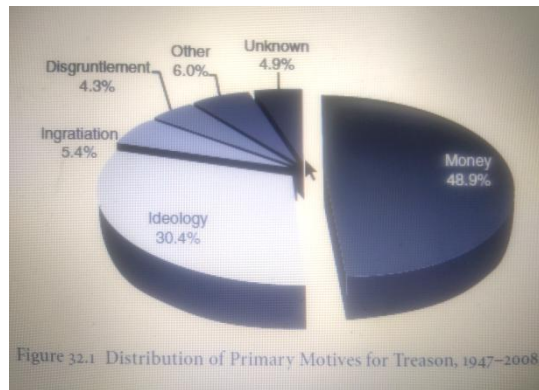
Η αντιπληροφόρηση ως επιχειρήσεις παραπληροφόρησης. Η κατηγορία αυτή είναι όμοια με την προηγούμενη αλλά από την ακριβώς αντίθετη πλευρά. Αφορά επιχειρήσεις παραπληροφόρησης τις οποίες διεξάγει μία Υπηρεσία Πληροφοριών προκειμένου να ελέγξει τις δραστηριότητες, να παραπληροφορήσει και να παγιδέψει τον αντίπαλο με σκοπό να τον οδηγήσει σε παγίδα ή να τον κάνει αν αποκαλύψει τις επιχειρησιακές του τεχνικές και δυνατότητες.

Η αντιπληροφόρηση ως επιχειρησιακή λειτουργία. Η εφαρμογή αυστηρών επιχειρησιακών κριτηρίων κατά τις διαρροές πληροφοριών από το ίδιο το προσωπικό των Υπηρεσιών Πληροφοριών αποτελεί μία πρόκληση. Ιδιαίτερα στην σύγχρονη εποχή της τεχνολογικής προόδου.

Η στρατολόγηση και διαχείριση των πηγών αντιπληροφόρησης. Ίσως ο καλύτερος τρόπος εφαρμογής της αντιπληροφόρησης να αποτελεί η διείσδυση ανθρώπων εντός των αντίπαλων Υπηρεσιών Πληροφοριών οι οποίοι θα παρέχει έγκυρη ενημέρωση σχετικά με τις επιχειρήσεις συλλογής πληροφοριών κατά της φίλιας Υπηρεσίας. Η στρατολόγηση και διαχείριση όμως τέτοιων πηγών απαιτεί θεσμική εμπειρία και γνώση οι οποίες δεν δύναται να διδαχθούν από κανένα εγχειρίδιο.

Οι Stan Taylor και Kayle Buchaman, διεξάγοντας μία ποσοτική έρευνα για τους λόγους οι οποίοι οδήγησαν το ανθρώπους των αμερικανικών Υπηρεσιών Πληροφοριών στην αποστασία και την διαρροή πληροφοριών προς άλλα κράτη, από το 1947 έως και το 2008, εντοπίζει τέσσερις βασικές κατηγορίες κινήτρων. Τα κίνητρα αυτά είναι ιδεολογικά, χρηματικά, δυσaráσκειας και απόκτησης ευνοίας (Stan Taylor, 2010, pp. 527-533).

¹³ Η ακριβής φράση που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας είναι «Counterintelligence as an "Asset Validation"».

Εικόνα 3. Η διάκριση των κύριων κινήτρων αποστασίας του προσωπικού των Υπηρεσιών Πληροφόρησης, 1947-2008. πηγή: Stan Taylor, K. B. (2010). Treason: "Tis Worse than Murder". Στο L. Johnson (Επιμ.), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (σσ. 518-536). Oxford University Press. σελ.526

4. Ο Ρόλος των Υπηρεσιών Πληροφόρησης για την Εθνική Ασφάλεια.

4.1 Γενικά

Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών, είναι κυβερνητικές υπηρεσίες, υπεύθυνες για την συλλογή, ανάλυση και αποκάλυψη πληροφοριών που είναι σχετικές με την διαδικασία λήψης απόφασης και την εφαρμογή της πολιτικής στους τομείς της εξωτερικής πολιτικής, της εθνικής άμυνας και της δημόσιας τάξης (Victoria, 2018) Σύμφωνα με τον Mark M. Lowenthal οι υπηρεσίες πληροφοριών διαφέρουν σε σχέση με τις υπόλοιπες κρατικές υπηρεσίες και λειτουργίες για δύο κυρίως λόγους. Πρωτίστως, κύριο γνώρισμα τους αποτελεί η μυστικότητα κάτω από την οποία δρουν. Ένας από τους λόγους ύπαρξης των μυστικών υπηρεσιών αποτελεί η προσπάθεια των κυβερνήσεων να αποκρύψουν πληροφορίες από κυβερνήσεις ξένων κρατών, οι οποίες με την σειρά τους, επιδιώκουν την πρόσβαση σε τέτοιου είδους μυστική πληροφόρηση, χρησιμοποιώντας μέσα τα οποία επιθυμούν να παραμείνουν αφανή. Δεύτερον αυτού του είδους η μυστικότητα γύρω από την δράση και τις μεθόδους των υπηρεσιών πληροφοριών, έχει οδηγήσει στην έντονη κρητική ενάντια στην δράση τους κυρίως σε δημοκρατικά καθεστώτα, εγείροντας μία σειρά από ηθικά και νομικά ζητήματα¹⁴. (Lowenthal, 2009, σ. 1).

Ο συγγραφέας στο βιβλίο του *Intelligence from Secrets to Policy* παραθέτει του λόγους ύπαρξης των μυστικών υπηρεσιών κατηγοριοποιώντας τους, όπως παρακάτω:

Αποφυγή στρατηγικού αιφνιδιασμού. Μία από τις κύριες επιδιώξεις των υπηρεσιών πληροφοριών αποτελεί ο εντοπισμός και η έγκαιρη ενημέρωση περί απειλών οι

¹⁴ Ο συγγραφέας φέρνοντας ως παράδειγμα την αμερικανική κοινωνία αναφέρει ότι μεγάλη μερίδα των πολιτών κατακρίνουν την ιδέα ύπαρξης και δράσης μιας υπηρεσίας πληροφοριών εντός ενός δημοκρατικού κράτους, όπως οι ΗΠΑ.

οποίες δύναται να αποτελούν απειλή για την ίδια την ύπαρξη του κράτους (Lowenthal, 2009, σσ. 2-3). Επιπλέον η επίτευξη ακόμα και μικρότερης κλίμακας αιφνιδιασμού (σε τακτικό, επιχειρησιακό επίπεδο) δεν δύναται να αποφευχθεί πλήρως, έχοντας συχνά αρνητικό ψυχολογικό αντίκτυπο (Betts, 1978).

Την παροχή μακροχρόνιας εμπειρίας. Σε αντίθεση με την πολιτική ηγεσία των χωρών ιδιαίτερα αυτών των οποίων το πολίτευμα εδράζεται σε δημοκρατικές διαδικασίες ανάδειξης κυβερνήσεων, οι οποίες και αλλάζουν σχετικά συχνά¹⁵, το προσωπικό των Υπηρεσιών Πληροφοριών παρουσιάζει μεγαλύτερη σταθερότητα και χρονική διάρκεια (Lowenthal, 2009, σ. 2). Καθίσταται επομένως εμφανές ότι οι υπηρεσίες πληροφοριών, μέσω της γνώσης και συχνά της μακροχρόνιας εμπειρίας τους, υποβοηθούν τους εκάστοτε διαμορφωτές της πολιτικής.

Την υποστήριξη της διαδικασίας λήψης αποφάσεων.

Πέρα από την παροχή της μακροχρόνιας εμπειρίας που συνήθως διαθέτουν, οι υπηρεσίες πληροφοριών υποβοηθούν την ηγεσία του κάθε κράτους στην διαδικασία λήψης αποφάσεων και μέσω της πληροφόρησης που δύναται να παρέχουν σε αυτήν. Αναλυτικότερα οι ηγεσίες των κρατών και γενικότερα οι διαμορφωτές της πολιτικής, παρουσιάζουν μία συνεχή ανάγκη για επικεντρωμένες πληροφορίες, την οποία οι μυστικές υπηρεσίες καλούνται συχνά να καλύψουν μέσω της παροχής έγκυρης και έγκαιρης πληροφόρησης για ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων (Lowenthal, 2009, σσ. 3-4).

Την διατήρηση της μυστικότητας των πληροφοριών, αναγκών και μεθόδων. Η απόκρυψη σημαντικών πληροφοριών από τα κράτη, η ανάγκη παροχής εξειδικευμένης, πληροφόρησης και η προσπάθεια απόκρυψης των πληροφοριακών αναγκών καθώς και η αποτροπή διαρροής διαβαθμισμένων πληροφοριών αποτελούν ορισμένους από τους κύριους λόγους που καθιστούν απαραίτητες τις υπηρεσίες πληροφοριών για ένα κράτος (Lowenthal, 2009, σ. 4). Ο συγγραφέας κατ' ουσία αναφέρεται στην αντιπληροφόρηση (όπως αυτή παρατέθηκε ανωτέρω) ως έναν από τους λόγους ύπαρξης των μυστικών υπηρεσιών.

Προτού προχωρήσουμε στην ανάλυση του ρόλου των μυστικών υπηρεσιών στις επιμέρους στρατηγικές και τομείς ενός κράτους θα αναφερθεί εν συντομία η σχέση της δράσης των μυστικών υπηρεσιών στην σχεδίαση και εφαρμογή της Υψηλής Στρατηγικής

¹⁵ Ο συγγραφέας χρησιμοποιώντας ως παράδειγμα τις ΗΠΑ αναφέρει ότι ο μέσος όρος της θητείας του Προέδρου ανέρχεται στα πέντε έτη.

μιας χώρας¹⁶. Υφίστανται τρεις σχολές σκέψεις σχετικά με την σχέση γενικότερα της πληροφόρησης και της Υψηλής Στρατηγικής. Η πρώτη παρουσιάζει τον ρόλο της πληροφόρησης ως υποστηρικτικό ως προς την Υψηλή Στρατηγική. Η δεύτερη υποστηρίζει πως η παρεχόμενη πληροφόρηση έχει σημαντικό αντίκτυπο στην σχεδίαση και εφαρμογή της, ενώ η τρίτη υποστηρίζει την άποψη πως η πληροφόρηση αποτελεί μία διακριτή και ανεξάρτητη διάσταση της Υψηλής Στρατηγικής (Κωνσταντόπουλος Ι. , liberal.gr, 2016) Σύμφωνα με τον Thomas Fingar η σχέση μεταξύ πληροφόρησης και Υψηλής Στρατηγικής ομοιάζει με την σχέση μεταξύ πληροφόρησης και διαμόρφωσης της πολιτικής. Αν και η χάραξη και εφαρμογή της Υψηλής Στρατηγικής ενός κράτους, δεν προϋποθέτει απαραίτητα την συμβολή των Υπηρεσιών Πληροφόρησης, εντούτοις συνεπικουρούμενη από αυτές καθίσταται περισσότερο στοχευόμενη και αποτελεσματική. Σύμφωνα με τον συγγραφέα η πληροφόρηση (που προκύπτει από την δράση των υπηρεσιών ασφαλείας) υποβοηθά την Υψηλή Στρατηγική, μειώνοντας την αβεβαιότητα που διέπει τις Διεθνείς Σχέσεις παρέχοντας γνώση και εικόνα για μία σειρά από περίπλοκα ζητήματα καθώς και προειδοποίηση για κινδύνους απειλές και ευκαιρίες (Fingar, 2012).

Κατά τον Σήφη Φιτσανάκη τα δημοκρατικά κράτη χρειάζονται τις υπηρεσίες πληροφοριών τόσο σε περίοδο ειρήνης όσο και σε πολεμική περίοδο. Παρομοιάζει την αναγκαιότητα ύπαρξης τους με αυτήν των ενόπλων δυνάμεων μίας χώρας, οι οποίες θα πρέπει να υφίστανται και να λειτουργούν από την περίοδο της ειρήνης καθώς όταν το κράτος εμπλακεί σε έναν πόλεμο είναι πολύ αργά για να προετοιμάσει την άμυνα του. Στο σύγγραμμα του *Εθνική Ασφάλεια και Σύγχρονες Υπηρεσίες Κατασκοπείας στην Ελλάδα* παρουσιάζεται η άποψη ότι οι δημοκρατίες χρειάζονται περισσότερο την συνδρομή τέτοιων υπηρεσιών σε σύγκριση με τα απολυταρχικά καθεστώτα, διότι ακριβώς λόγω των ελευθεριών τους είναι περισσότερο εκτεθειμένες και ευπαθείς σε παράγοντες αποσταθεροποίησης στο εσωτερικό και εξωτερικό (Φιτσανάκης, 2015, σσ. 58-60).

4.2 Στρατιωτική Ασφάλεια

Ο Μέγας Αλέξανδρος, ερωτηθείς πως κατάφερε να κατακτήσει όλο σχεδόν τον τότε γνωστό κόσμο, αποκρίθηκε: «Βουλή και μύθοισι και ηπεροπηϊδι τέχνη» (Με θέληση, με παραμύθια/ μύθους και με την τέχνη της εξαπάτησης). Ίσως ο τομέας της ασφάλειας που έχει συνδεθεί ιστορικά περισσότερο με την πληροφόρηση, είναι αυτός της στρατιωτικής ασφάλειας. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως ο Mark Lowenthal

¹⁶ Για λεπτομέρειες σχετικά με τον ορισμό και τις διαστάσεις της Υψηλής Στρατηγικής ενός κράτους βλ. (Παπασωτηρίου, Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική 6ος - 11ος Αιώνας , 2011).

αναγνωρίζει την αποφυγή του στρατηγικού αιφνιδιασμού, ως έναν από τους κύριους λόγους ύπαρξης των Υπηρεσιών Πληροφόρησης (Lowenthal, 2009, σσ. 2,3).

Ως στρατηγικός αιφνιδιασμός, σύμφωνα με τον Ιωάννη Κουλιόπουλο, ορίζεται «η κατάσταση εκείνη κατά την οποία ένα κράτος καταλαμβάνεται εξ απήνης, από μία ξένη πρωτοβουλία στο στρατηγικό επίπεδο. Είναι μια ξαφνική κατανόηση ότι η αντίληψη της απειλής, με βάση την οποία ένα κράτος λειτουργούσε, ήταν λανθασμένη». Σύμφωνα με τον James Wirtz αποτελεί «ένα από τα πιο επικίνδυνα, ριψοκίνδυνα και απρόβλεπτα φαινόμενα των Διεθνών Σχέσεων, γιατί συνδυάζει την ραγδαία καταστροφή της διπλωματικής ή στρατιωτικής καθεστηκυίας τάξης (status quo) με την έκχυση των ανθρώπινων συναισθημάτων». Επίσης σύμφωνα με τον ίδιο η επίτευξη στρατηγικού αιφνιδιασμού δύναται να επιφέρει αλλαγές στην παγκόσμια ιστορία, ενώ σε μεγαλύτερη κλίμακα. μπορεί να μετατοπίσει την πορεία του κράτους που είναι θύτης ή θύμα. (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2018, σ. 14)

Ο Ιωάννης Κωνσταντόπουλος αναφέρει τις δύο διαφορετικές σχολές σκέψης που συναντάμε στην διεθνή βιβλιογραφία σχετικά με την δυνατότητα αποφυγής ενός στρατηγικού αιφνιδιασμού. Η πρώτη αποτελεί την «απαισιόδοξη» πλευρά και υποστηρίζει πως εξαιτίας του δομικού πλεονεκτήματος και της πρωτοβουλίας που κατέχει ο ενεργών τον αιφνιδιασμό και λόγω της δεδομένης και πολλές φορές αναπόφευκτης αποτυχίας των Υπηρεσιών Πληροφόρησης του αντιπάλου, ο αιφνιδιασμός πάντα θα επιτυγχάνει. Το θύμα του στρατηγικού αιφνιδιασμού θα πρέπει να έχει μία έγκαιρη και έγκυρη πληροφόρηση μέσω των αντίστοιχων υπηρεσιών του, η όποια και θα πρέπει να διανεμηθεί στους διαμορφωτές των αποφάσεων. Τέλος σχεδόν πάντα η επίτευξη ενός στρατηγικού αιφνιδιασμού είναι συνδεδεμένη με αποτυχίες των Υπηρεσιών Πληροφοριών. Στον αντίποδα, σύμφωνα με την «αισιόδοξη» σχολή ο στρατηγικός αιφνιδιασμός μπορεί να αποφευχθεί και στην καλύτερη περίπτωση ο ρόλος αιφνιδιάζοντα - αιφνιδιαζόμενου να αντιστραφεί, εφόσον ο δεύτερος λάβει έγκαιρα αξιόπιστη πληροφόρηση και αντιδράσει (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2018, σσ. 14-15).

Σημαντικό παράγοντα στην αποφυγή αιφνιδιασμού αποτελεί και η έγκαιρος εντοπισμός και αναγνώριση των στρατιωτικών δεικτών έγκαιρης προειδοποίησης (early warning indicators, I&W) Σύμφωνα με τους Shulsky & Schmitt αποτελούν καίριο κομμάτι της στρατιωτικής πληροφόρησης προκειμένου να αποφευχθεί ο στρατηγικός αιφνιδιασμός (Abram N. Shulsky, 1991, σσ. 37-38), ενώ είναι ο πιο συνηθισμένος μεθοδολογικός μηχανισμός για να εξουδετερωθεί ο ανθρώπινος παράγοντας στην διαδικασία της ανάλυσης (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2018, σ. 15).

Για τον Πρώσο στρατηγό Carl Von Clausewitz, ο πόλεμος αποτελεί την συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα (Clausewitz, 1989, σ. 87). Εξίσου σημαντική, επομένως με την αποκάλυψη των στρατιωτικών δυνατοτήτων του αντιπάλου, είναι και η πρόθεση του να χρησιμοποιήσει την στρατιωτική του ισχύ. Σε αντίθεση βέβαια με την τελευταία η οποία έως ένα βαθμό, αποτελεί ένα μετρήσιμο μέγεθος, οι πολιτικές προθέσεις είναι δυσκολότερο να διαγνωστούν. Ο Richard Russel αναφέρει χαρακτηριστικά πως αν ο στρατιωτικός εξοπλισμός αποτελεί το «hardware» το οποίο αποτελεί κάτι το ορατό και χειροπιαστό, οι πολιτικές προθέσεις αποτελούν το «software» το οποίο βρίσκεται μέσα στη σκέψη των ηγετών του εχθρού και είναι δύσκολο να αξιολογηθεί (Russel, 2010, σσ. 377-378).

Επίσης η παροχή έγκυρης και ακριβούς πληροφόρησης ως προς τις στρατιωτικές δυνατότητες και προθέσεις άλλων κρατών συνδράμει στην άμβλυνση του διλλήματος ασφάλειας. Κύριο χαρακτηριστικό του, είναι η αύξηση της καχυποψίας και αβεβαιότητας των προθέσεων του αντιπάλου καθώς οποιαδήποτε μεταβολή της στρατιωτικής ισχύος του ενός, εκλαμβάνεται ως απειλή από τον άλλο. Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών επομένως θα πρέπει να συνδράμουν στην αποκάλυψη των πραγματικών στρατιωτικών δυνατοτήτων και προθέσεων, ώστε οι διαμορφωτές της πολιτικής να λάβουν την βέλτιστη δυνατή απόφαση για την Εθνική Ασφάλεια του κράτους. Ένα τέτοιο ιστορικό παράδειγμα αποτελεί και η συνδρομή του Ρώσου διπλού κατασκόπου Oleg Penkovsky για την επίλυση της κρίσης των πυραύλων της Κούβας το 1962. Ο Penkovsky ήταν συνταγματάρχης του ρωσικού στρατού και υπηρετούσε στην αντίστοιχη υπηρεσία στρατιωτικών πληροφοριών. Παρείχε κατά τις δεκαετίες του 1950 και 1960 πληροφορίες στην CIA και MI6¹⁷ σχετικές με τις σοβιετικές ένοπλες δυνάμεις. Οι πληροφορίες που διέρρευσε προς την αμερικανική πλευρά έπαιξαν καθοριστικό ρόλο, στην απόφαση του τότε προέδρου των ΗΠΑ John Kennedy, να μην κηρύξει τον πόλεμο στην ΕΣΣΔ. Συγκεκριμένα από τις πληροφορίες που είχε παραδώσει στην Ουάσιγκτον έγινε αντιληπτό, ότι το πυρηνικό οπλοστάσιο της ΕΣΣΔ ήταν κατά πολύ μικρότερο από ότι υποστήριζε ο γραμματέας του κουμουνιστικού κόμματος Nikita Khrushchev καθώς και το γεγονός ότι οι πυρηνικοί βαλλιστικοί πύραυλοι που βρίσκονταν στο έδαφος της Κούβας δεν ήταν ακόμη οπλισμένοι¹⁸ (Christofer Andrew,

¹⁷ Υπηρεσίες Πληροφοριών των ΗΠΑ και της Μεγάλης Βρετανίας αντίστοιχα.

¹⁸ Αξίζει να αναφερθεί ότι ο Penkovsky χαρακτηρίστηκε από την αμερικανική πλευρά ως «ο κατάσκοπος που έσωσε τον κόσμο». Παρόλα αυτά υποστηρίζεται από ορισμένους μελετητές και ακαδημαϊκούς, ότι οι περισσότερες από τις πληροφορίες που παρέδιδε ήταν παραπλανητικές με απώτερο σκοπό την πρόκληση μίας ένοπλης σύγκρουσης μεταξύ των δυο υπερδυνάμεων της εποχής (Fisher, 2021). Αυτή είναι μία από τις χαρακτηρίστηκες περιπτώσεις όπου ο ρόλος των κατασκόπων παραμένει διφορούμενος ακόμα και χρόνια μετά την δράση τους.

1990, σσ. 473-476). Αυτό έδωσε στον Αμερικάνο πρόεδρο τον απαιτούμενο για την διπλωματική διαπραγμάτευση χρόνο, αποφεύγοντας την ένοπλη εμπλοκή μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων. Μπορούμε επομένως συμπερασματικά να αναφέρουμε ότι η παροχή πληροφόρησης επέτρεψε την Δυτική πλευρά να αντιληφθεί την πραγματική έκταση της απειλής και να μην προβεί σε χρήση ένοπλης βίας αποφεύγοντας με αυτό τον τρόπο να υποπέσει στο λάθος της «υιοθέτησης του χειρότερου σεναρίου».

4.3 Οικονομική Ασφάλεια

Η οικονομική ασφάλεια σύμφωνα με τον Bary Buzan αφορά την πρόσβαση στη χρηματοδότηση τους πόρους και τις αγορές που είναι απαραίτητα για την διατήρηση αποδεκτών επίπεδων κρατικής ισχύος και ευημερίας (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2018, σσ. 3-4). Η σημασία της στην μετα- ψυχροπολεμική εποχή έχει πολλαπλασιαστεί καθώς αφενός η οικονομική ισχύς αποτελεί παραδοσιακά μία σκληρή μορφή ισχύος, αφετέρου διότι η αποτελεσματικότητα της πολεμική σύγκρουσης σε σχέση με τα πολιτικά ή άλλα οφέλη που δύναται να επιφέρει αμφισβητείται. Επίσης η ύπαρξη ισχυρού πυρηνικού οπλοστασίου από τις μεγάλες δυνάμεις έχει καταστήσει την μεταξύ τους σύγκρουση λιγότερο πιθανή (Heywood, 2013, σ. 371). Το 1996 ο Stanfield Turner¹⁹ δήλωσε ότι η οικονομική ασφάλεια «είναι σήμερα τόσο σημαντική για την Εθνική Ασφάλεια των ΗΠΑ, όσο ήταν και οι διαπραγματεύσεις για τον έλεγχο των εξοπλισμών κατά τον Ψυχρό Πόλεμο» (Φιτσανάκης, 2015, σ. 187).

Η αναγκαιότητα αλλά και η πρακτική της απόκτησης οικονομικών πληροφοριών από τις Υπηρεσίες Πληροφοριών έχει κατά καιρούς τεθεί υπό αμφισβήτηση. Ιδιαίτερα μετά την λήψη του ψυχρού πολέμου, η απειλή της οικονομικής κατασκοπείας θεωρήθηκε από πολλούς κατασκευασμένη προκειμένου να δικαιολογήσουν τον λόγο ύπαρξης των αμερικανικών Υπηρεσιών Πληροφοριών (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2010). Που όμως έγκειται η χρησιμότητα των Υπηρεσιών Πληροφοριών, σε σχέση με οικονομικά θέματα, όταν τα κράτη διαθέτουν εγχώριους και διεθνείς θεσμούς (υπουργεία οικονομικών, κεντρικές τράπεζες, ΠΟΕ, ΔΝΤ κ.α.), οι οποίοι ομολογουμένως, διαθέτουν μεγαλύτερη ειδικευση στον συγκεκριμένο τομέα; Η απάντηση είναι εμφανής αν λάβουμε υπόψη, ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά αυτών των υπηρεσιών την πρόσβαση σε μυστικές πηγές και μεθόδους που μόνο αυτές διαθέτουν (Lowenthal, 2009, σ. 1). Μπορούν επομένως μέσω τις οικονομικής κατασκοπείας να αποκτήσουν πρόσβαση σε διαβαθμισμένες πληροφορίες που οι λοιπές υπηρεσίες αδυνατούν.

¹⁹ Πρώην διευθυντής της CIA.

Η οικονομική κατασκοπεία αποτελεί μία συνήθη δραστηριότητα για τα κράτη. Μία από τις ειδοποιούσες διαφορές σε σχέση με τις λοιπές μορφές κατασκοπείας αποτελεί το γεγονός ότι ασκείται και μεταξύ συμμάχων, ακόμα και σε συνθήκες πόλεως όπως κατά την διάρκεια του ψυχρού πολέμου. Υπάρχουν πλείστα παραδείγματα όπου χώρες όπως η Γαλλία και η Ιαπωνία, οι οποίες άσκησαν τέτοιου είδους δραστηριότητες εναντίων συμμάχων τους όπως οι ΗΠΑ²⁰. Ο Γερμανός καγκελάριος Helmut Kohl ανέφερε απαντώντας σε δημοσιογράφους, ότι δεν εκπλήσσετε από το γεγονός ότι χώρες ασκούν τέτοιου είδους δραστηριότητες αλλά ότι υπάρχουν ακόμα χώρες που δεν εμπλέκονται σε αυτές (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2009, σ. 443)

Ο Ιωάννης Κωνσταντόπουλος διαχωρίζει την οικονομική κατασκοπεία σε τρεις διαστάσεις την μακροοικονομική κατασκοπεία, την μικροοικονομική κατασκοπεία και την αντιπληροφόρηση²¹. Η πρώτη αποτελεί την πλέον παραδοσιακή μορφή οικονομικής κατασκοπείας και ως σκοπό έχει την υποβοήθηση των διαμορφωτών της πολιτικής και των κυβερνήσεων στην χάραξη και εφαρμογή της εσωτερικής και εξωτερικής οικονομικής πολιτικής. Στην συγκριμένη περίπτωση, στις αντίστοιχες κυβερνήσεις των κρατών, παρέχεται πληροφόρηση σχετικά με τις παγκόσμιες οικονομικές δραστηριότητες και εξελίξεις έχοντας ως στόχο την εξυπηρέτηση των στρατηγικών τους συμφερόντων (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2018, σ. 23).

Η μικροοικονομική κατασκοπεία συνίσταται στην εμπλοκή των Υπηρεσιών Πληροφόρησης, στην συλλογή πληροφοριών επ' ωφελεία μίας ιδιωτικής επιχείρησης, δημιουργώντας έναν συνεταιρισμό κράτους - επιχείρησης, με σκοπό την επικράτηση έναντι των ανταγωνιστών της, στα πλαίσια ενός διεθνούς οικονομικού ανταγωνισμού (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2009, σ. 786). Σημαντική όμως για την οικονομική ασφάλεια των κρατών είναι και η προστασία των πληροφοριών εκείνων, των οποίων η διαρροή θα παρείχε οποιουδήποτε είδους πλεονέκτημα σε αυτόν που την κατέχει. Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών καλούνται να συνδράμουν τα κράτη και σε αυτό τον τομέα μέσω της οικονομικής αντι-πληροφόρησης. Η τελευταία αποτελεί την αμυντική διάσταση που σκοπό

²⁰ Για περισσότερες λεπτομέρειες για ιστορικά παραδείγματα βλ. (Κωνσταντόπουλος Ι. , Οικονομία και Κατασκοπεία Θεωρία και Πράξη, 2010)

²¹ Κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούμε στην διάκριση της οικονομικής από την βιομηχανική κατασκοπεία, έννοιες οι οποίες συχνά προκαλούν σύγχυση ακόμα και μεταξύ των ακαδημαϊκών κύκλων. Η βιομηχανική κατασκοπεία αφορά την «συλλογή πληροφοριών εκ μέρους μίας επιχείρησης εις βάρος μιας ανταγωνίστριας της» (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2010, σ. 54). Στην παρούσα εργασία δεν θα αναλυθεί το ανωτέρω φαινόμενο αφενός διότι δεν εμπλέκει τις Υπηρεσίες Πληροφοριών και αφετέρου έχοντας επιλέξει την θεωρία του ρεαλισμού ως την καταλληλότερη για την προσέγγιση των Διεθνών Σχέσεων, θεωρούμε τα κράτη (όχι τις ιδιωτικές επιχειρήσεις), ως τους κύριους δρώντες του διεθνούς συστήματος.

έχει, τον εντοπισμό και εξουδετέρωση των κατασκοπευτικών προσπαθειών των ξένων Υπηρεσιών Πληροφοριών, που στρέφονται ενάντιον κρατών ή/και επιχειρήσεων (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2010, σσ. 563-570).

Ο Mark Lowenthal στο βιβλίο του *Intelligence: From Secrets to Policy*, αναφέρει τα οικονομικά θέματα που απασχολούν τις Υπηρεσίες Πληροφοριών της Ουάσιγκτον, διακρίνοντας τα ως εξής: οι εμπορικές σχέσεις των ΗΠΑ με τα υπόλοιπα κράτη, ο οικονομικός ανταγωνισμός στο εξωτερικό, η ξένη οικονομική κατασκοπευτική και τα πιθανά αντίμετρα, και την ικανότητα τους να προβλέψουν διεθνείς οικονομικές μεταβολές που δύναται να επηρεάσουν την εγχώρια οικονομία (Lowenthal, 2009, σ. 266). Ο συγγραφέας διακρίνει τρεις λόγους για τους οποίους οι Υπηρεσίες Πληροφοριών των ΗΠΑ, θα πρέπει να παρέχουν πληροφοριακή υποστήριξη επί οικονομικών θεμάτων προς τους διαμορφωτές της πολιτικής.

1. Η πρόβλεψη επί μελλοντικών ευρείας κλίμακας οικονομικών αλλαγών. Αναφέροντας ως παράδειγμα τρεις σημαντικές οικονομικές κρίσεις που συνέβησαν στην μετά - ψυχροπολεμική εποχή και επηρέασαν την αμερικανική οικονομία καταλήγει στο συμπέρασμα ότι τέτοιου είδους οικονομικές μεταβολές θα συμβούν και στο μέλλον.

2. Ο ανταγωνισμός για την εξασφάλιση πρώτων υλών. Η εξασφάλιση των απαραίτητων για την βιομηχανία πρώτων υλών εμπλέκει συχνά τα κράτη σε ένα έντονο ανταγωνισμό (Lowenthal, 2009, σσ. 268-269). Η αξία ορισμένων προϊόντων όπως τα ορυκτά καύσιμα, η ενέργεια τα τρόφιμα κ.α. ξεπερνά την οικονομική τους και οι αγορές τους διέπονται από αντιλήψεις εθνικού συμφέροντος (Παντελής Σκλιάς, 2019, σ. 218).

Μία περισσότερο λεπτομερή εικόνα παραθέτεται από τον Ιωάννη Κωνσταντόπουλο στο έργο του *Οικονομία και Κατασκοπευτική Θεωρία και Πράξη* αναλύοντας τα κίνητρα και αντικίνητρα για κάθε μία από τις βασικές διαστάσεις του φαινομένου της οικονομικής κατασκοπευτικής όπως παρακάτω (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2010, σσ. 414-562):

1. Αποτελεσματικότερη παρακολούθηση των διεθνών οικονομικών και τεχνολογικών εξελίξεων. Η άποψη αυτή αναφέρεται και από Μ. Lowenthal με τον Ι. Κωνσταντόπουλο να πρόσθετει και τον παράγοντα της τεχνολογικής εξέλιξης που έχει αρκετές φορές διπλή χρήση (dual use) τόσο σε στρατιωτικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2010, σσ. 137-145).

2. Οικονομικά Οφέλη. Η απόκτηση μέσω της κατασκοπευτικής οικονομικών, επιστημονικών και τεχνολογικών πληροφοριών, απαιτεί σαφώς λιγότερους πόρους σε

σχέση με την αντίστοιχη έρευνα και ανάπτυξη. Αναφερόμενοι στην διάσταση της μικροοικονομικής κατασκοπείας. Η επικράτηση των ιδιωτικών επιχειρήσεων ενός κράτους έναντι του διεθνούς ανταγωνισμού δύναται να επιφέρει σημαντικά οικονομικά οφέλη.

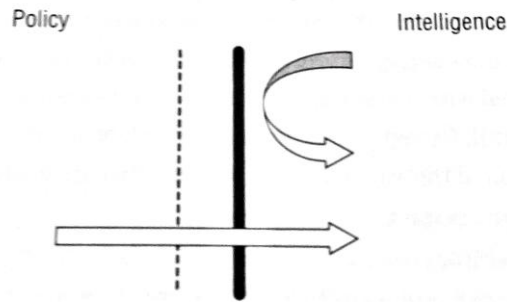
3. Κίνητρα σχετιζόμενα με την κοινότητα των Υπηρεσιών Πληροφοριών.

Στον τομέα της μακροοικονομικής κατασκοπείας οι Υπηρεσίες Πληροφοριών δύναται, όπως αναφέραμε να εκμεταλλευτούν τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα ενώ στην μικροοικονομική διάσταση δεν είναι σπάνιο φαινόμενο ιδιωτικές επιχειρήσεις να χρηματοδοτούν τους προϋπολογισμούς με αντάλλαγμα την πληροφοριακή υποστήριξη καθώς και η άσκηση μικροοικονομικής κατασκοπείας ως αντίποινα εναντίων ενός ξένου κράτους.

Ο συγγραφέας παραθέτει βέβαια και μία σειρά από σοβαρά πολιτικά, οικονομικά, νομικά, πρακτικά αντικίνητρα καθώς και σχετιζόμενα με την επιχειρηματικότητα και τις Υπηρεσίες Πληροφοριών.

4.4 Πολιτική Ασφάλεια

Η πολιτική ασφάλεια ενός κράτους, σχετίζεται με την οργανωτική του σταθερότητα, το σύστημα διακυβέρνησης καθώς και της ιδεολογίας που τους παρέχει νομιμοποίηση (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2018, σ. 4). Καθ όλη την διάρκεια της ανθρώπινης δραστηριότητας, η διαμορφωτές των πολιτικών αποφάσεων είτε πρόκειται για δημοκρατικά εκλεγμένες ηγεσίες, είτε για απολυταρχικά καθεστώτα στηρίζονταν στις Υπηρεσίες Πληροφοριών και στα δίκτυα κατασκοπείας για να διαμορφώσουν μία ακριβή εικόνα της πραγματικότητας και την μείωση της αβεβαιότητας στη λήψη αποφάσεων, προκειμένου, να προασπίσουν την επιβίωση τους και τα εθνικά τους συμφέροντα (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2018, σ. 17). Ο Mark Lowenthal περιγράφει την σχέση μεταξύ πολιτικής και πληροφόρησης ως δύο διαφορετικά τμήματα που διαχωρίζονται από μία διακεκομμένη γραμμή. Οι πολιτικοί έχουν πρόσβαση στο κομμάτι της πληροφόρησης ενώ αντίθετα οι Υπηρεσίες Πληροφοριών δεν έχουν πρόσβαση στο κομμάτι της πολιτικής (Lowenthal, 2009, σ. 5)

Ο διαχωρισμός Πολιτικής - Πληροφόρησης: πηγή: Lowenthal, M. (2009). *Intelligence from Secrets to Policy*. Washington: CQ Press. σελ.5.

Η αντιπληροφόρηση παρέχει στα κράτη τη δυνατότητα να προστατεύουν τις πληροφορίες εκείνες που αν διαρρεύσουν θα αποτελέσουν απειλή για την εθνική ασφάλεια του κράτους (αμυντική αντιπληροφόρηση). Παρέχει επίσης την δυνατότητα να παραπλανήσουν και να αιφνιδιάσουν τον αντίπαλο (επιθετική αντιπληροφόρηση). Προστατεύουν με αυτόν τον τρόπο το κράτος από τις ενέργειες των ξένων Υπηρεσιών Πληροφοριών. Όπως ανέφερε το 1970 ένα στέλεχος της κυβέρνησης των ΗΠΑ (πιθανόν ο Henry Kissinger) «δεν υπάρχουν φίλιες Υπηρεσίες Πληροφοριών. Υπάρχουν μόνο Υπηρεσίες Πληροφοριών συμμαχικών δυνάμεων» (Lowenthal, 2009, σσ. 151-152)

Επίσης με την μυστική δράση οι Υπηρεσίες Πληροφοριών δύναται να επηρεάσουν πολιτικές, στρατιωτικές, οικονομικές και άλλους είδους εξελίξεις στο εσωτερικό ξένων χωρών. Με αυτόν τον τρόπο δύναται να συνδράμουν τα μέγιστα στην επίτευξη των στόχων της εξωτερικής πολιτικής. Με δράσεις όπως η προπαγάνδα συμβάλουν στην διεθνή αλλά και εσωτερική νομιμοποίηση της πολιτικής του κράτους τόσο σε δημοκρατικά όσο και σε απολυταρχικά καθεστώτα. Στα μεν πρώτα οι Υπηρεσίες Πληροφοριών σε συνεργασία με τις υπόλοιπες υπηρεσίες ασφαλείας παρέχουν πληροφορίες σχετικές με την τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα, ρόλος ο οποίος έχει αναβαθμιστεί μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου. Στην περίπτωση των απολυταρχικών καθεστώτων οι Υπηρεσίες Πληροφοριών συχνά επιφορτίζονται με την εποπτεία της εσωτερικής ασφάλειας του κράτους αποτελώντας πολύτιμο εργαλείο, για την διατήρηση της εξουσίας, από τους ηγέτες (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2018, σ. 17).

Η δράση βέβαια των Υπηρεσιών Πληροφόρησης εγείρει και ένα πλήθος αμφισβητήσεων ως προς τον ρόλο τους στην πολιτική ζωή των κρατών. Η λειτουργία των δημοκρατιών σύμφωνα με τον Ott εδράζεται σε πέντε βασικά χαρακτηριστικά: την διαφάνεια και την συμμετοχή, το κράτος δικαίου, την διάκριση των εξουσιών, την αμοιβαία εμπιστοσύνη και το σεβασμό της ιδιωτικής ζωής (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2018, σ. 18). Τα χαρακτηριστικά αυτά έρχονται αρκετές φορές σε σύγκρουση με το βασικό

γνώρισμα των Υπηρεσιών Πληροφοριών, την μυστικότητα. Κατά την περίοδο του Ψυχρού πολέμου για παράδειγμα, η ιδεολογική στράτευση αυτών των υπηρεσιών τις οδήγησε αρκετές φορές στην περιφρόνηση του νομικού πλαισίου λειτουργίας τους (Φιτσανάκης, 2015, σ. 41). Αλλά ακόμα και στο δημοκρατικό φιλελεύθερο μετα-ψυροπολέμικό κόσμο οι Υπηρεσίες Πληροφοριών δουλεύουν συχνά για κυβερνήσεις οι οποίες αποτελούνται από ιδεολογικά στρατευμένους πολιτικούς, παρεμποδίζοντας συχνά την ιδεολογικά ουδέτερη λειτουργία τους (Φιτσανάκης, 2015, σ. 45). Το πρόβλημα της επίβλεψης έχει πολύ εύστοχα τεθεί από τον Ρωμαίο ποιητή Δέκιμο Ιούνιο Γιουβενάλλη, «αλλά ποιος θα επιβλέπει τους φύλακες» (Lowenthal, 2009, σ. 199).

Η αντικειμενικότητα της παρεχόμενης πληροφόρησης προς τους διαμορφωτές της πολιτικής είναι θέμα που χρίζει προσοχής καθώς συχνά η προτίμηση των ανθρώπων των Υπηρεσιών Πληροφοριών σε συγκεκριμένες πολιτικές αποφάσεις καθώς και οι προκαταλήψεις που πιθανόν να έχουν, είναι εις βάρος της αντικειμενικότητας τους. Ο Mark Lowenthal ονομάζει το φαινόμενο «πολιτικοποιημένη πληροφόρηση» (politicized intelligence)²² (Lowenthal, 2009, σσ. 3-4).

Για την αντιμετώπιση αυτών των παθογενειών τα σύγχρονα κράτη έχουν θεσπίσει ένα ολοκληρωμένο και πολυεπίπεδο σύστημα επίβλεψης το οποίο χωρίζεται όπως παρακάτω (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2018, σ. 19).

1. Εσωτερική επίβλεψη από την ίδια την διοίκηση των υπηρεσιών.
2. Κοινοβουλευτική επίβλεψη.
3. Επίβλεψη από την εκτελεστική εξουσία
4. Επίβλεψη από την δικαστική εξουσία
4. Εξωτερική επίβλεψη από τα ΜΜΕ και την κοινωνία γενικότερα.
5. Επίβλεψη από διακυβερνητικούς και μη οργανισμούς (π.χ. Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Διεθνής Αμνηστία κ.α.).

Η επίβλεψη των Υπηρεσιών Πληροφόρησης προσβλέπει αφενός στον έλεγχο της αποτελεσματικότητας τους και αφετέρου στον έλεγχο και την καταλληλότητα των δράσεων τους από πλευράς νομιμότητας και ηθικής.

²² Αποτελεί ένα φαινόμενο για το οποίο έχει δεχθεί έντονη κριτική η κοινότητα των αμερικανικών Υπηρεσιών Πληροφοριών.

5. Ο ρόλος της ΕΥΠ στην προάσπιση της Εθνικής Ασφάλειας της Ελλάδας.

5.1 Γενικά - Ιστορικά Στοιχεία

Το 1924 ιδρύθηκε στην Κέρκυρα το Κέντρο Πληροφοριών Κέρκυρας. Αιτία αποτέλεσε ο βομβαρδισμός και κατάληψη της Κέρκυρας, στις 31 Αυγούστου 1923, από ιταλικές στρατιωτικές δυνάμεις ως απάντηση δολοφονία του Ιταλού Στρατηγού Tellini και τις ομάδας του (27 Αυγούστου 1923) εντός της αλβανικής επικράτειας, πράξη για την οποία η Ιταλία θεώρησε υπεύθυνη την Ελλάδα²³ (Αποστολίδης, 2014, σ. 66). Ακολούθως το ένα χρόνο μετά (1925) ιδρύθηκε η Υπηρεσία Ασφάλειας Κράτους (ΥΑΚ) με αντικείμενο την «παρακολούθηση πάσης υπόπτου εις την ασφάλειαν του κράτους οργανώσεως, την καταδίωξιν της κατασκοπείας και την αστυνομίαν επί των ξένων» και υπαγωγή στο Υπουργείο Εσωτερικών. Η πρώτη προσπάθεια δημιουργίας μίας σύγχρονης Υπηρεσίας Πληροφοριών στην Ελλάδα έλαβε χώρα το 1926 με την σύσταση της Υπηρεσίας Γενικής Ασφάλειας Κράτους (ΥΓΑΚ) η οποία υπήχθη στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας (John M. Nomikos, Andrew N. Liaropoulos, 2010, σ. 31) Η ΕΥΠ ιδρύθηκε στην Ελλάδα το 1953 (Φιτσανάκης, 2015). Το αρχικό της όνομα ήταν Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών (σαφώς επηρεασμένο από την ονομασία Central Intelligence Service των αντίστοιχων υπηρεσιών των ΗΠΑ). Αποτελούσε εξέλιξη των αντίστοιχων Στρατιωτικών Υπηρεσιών Πληροφοριών (Διεύθυνση Πληροφοριών Αρχιστρατήγου, Υπηρεσία Προστασίας Στρατεύματος) που έλαβαν δράση κατά την διάρκεια του εμφυλίου πολέμου. Κύρια της αποστολή αποτελούσε η αντιμετώπιση της «κομμουνιστικής απειλής» (όπως γινόταν αντιληπτή με όρους της εποχής) στο εσωτερικό της χώρας. Στο εξωτερικό ασχολείται με τον διεθνή κομμουνισμό σε επίπεδο ανάλυσης ή ως απειλή κατασκοπείας. Βρισκόταν σε στενή συνεργασία με ξένες Υπηρεσίες Πληροφοριών, των χωρών της Γαλλίας, Μεγάλης Βρετανίας και των ΗΠΑ, παρέχοντας πληροφορίες για τις κινήσεις του σοβιετικού στόλου στην Μεσόγειο καθώς και λοιπών στρατιωτικών δυνάμεων των χωρών της ΕΣΣΔ. Κατά την δεκαετία του 1960 έστρεψε την προσοχή της στο «Κυπριακό» και ειδικότερα στην πληροφορική κάλυψη του ΑΚΕΛ και της Ελληνοκυπριακής πλευράς (Αποστολίδης, 2007, σ. 4). Η εισβολή το 1974 των τουρκικών δυνάμεων στο νησί που οδήγησαν στην παράνομη κατοχή σχεδόν του 1/3 των εδαφών της Κυπριακής Δημοκρατίας και την δημιουργία της αυτοαποκαλούμενης «Τουρκικής Δημοκρατίας της

²³ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την ιστορία και την εξέλιξη των Υπηρεσιών Πληροφόρησης στην Ελλάδα βλ. Παύλος Αποστολίδης (2014) , Μυστική Δράση, Υπηρεσίες Πληροφοριών στην Ελλάδα.

Βόρειας Κύπρου» επηρέασε όσο κανένα άλλο γεγονός την ελληνική στρατηγική σκέψη. Απόρροια αυτού του γεγονότος είναι η όμορη χώρα να αποτελεί εκτοτε μία από τις κύριες επιχειρησιακές αποστολές της ΕΥΠ (Φιτσανάκης, 2015, σ. 165)

Η ανάγκη προάσπισης της εσωτερικής ασφάλειας αλλά και της ανάληψης αντιτρομοκρατικής δράσης, κατά την διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων που διεξήχθησαν στην Αθήνα το 2004, είχε σαν αποτέλεσμα την αλλαγή της υπαγωγής της ΕΥΠ από τον πρωθυπουργό της χώρας στο Υπουργείο Δημοσίας Τάξεως (Andrew Liaropoulos, Ioannis Konstantopoulos, 2014, σ. 8).

5.2 Στρατιωτική Ασφάλεια

Η κύρια (ίσως και η μοναδική) στρατιωτική απειλή που αντιμετωπίζει σήμερα η χώρα μας ακούει στο όνομα Τουρκία. Η όμορη χώρα σε εφαρμογή του δόγματος της γαλάζιας πατρίδας αμφισβητεί τόσο την κυριαρχία όσο και τα κυριαρχικά δικαιώματα της Ελλάδας. Η αντιπαλότητα μεταξύ Αθήνας και Άγκυρας αντλεί τις ρίζες της από την δημιουργία του ελληνικού κράτους. Η Ελλάδα επί δεκαετίες υιοθέτησε την πολιτική του κατευνασμού στις σχέσεις τις με την Τουρκία στηριζόμενη σχεδόν αποκλειστικά στην εξωτερική ενδυνάμωση καθώς επικρατούσε η πεποίθηση ότι η συμμετοχή των δύο χωρών στην Βορειοατλαντική συμμαχία θα εμπόδιζε οποιαδήποτε επιθετική ενέργεια της Άγκυρας. Δυστυχώς η εισβολή στην Κύπρο το 1974 και η παράνομη κατοχή του 1/3 της Μεγαλονήσου από την Τουρκία και την αυτοαποκαλούμενη «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου» διέψευσε τις ελληνικές πεποιθήσεις. Σύμφωνα με τον Παναγιώτη Δημητράκη η ανωτέρω ενέργεια της Τουρκίας αποτέλεσε έναν στρατηγικό αιφνιδιασμό για την Ελλάδα χαρακτηρίζοντας την ως το ελληνικό «Pearl Harbor» (Dimitrakis, 2013, σσ. 62-63).

Σύμφωνα με τον συγγραφέα η σημασία της πληροφόρησης στις σε όλα τα επίπεδα στρατιωτικών επιχειρήσεων (στρατηγικό, επιχειρησιακό, τακτικό) κατέστη εμφανής σε δύο μεγάλες κρίσεις των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Στην κρίση του «Σισμίκ» όπου η Τουρκία απέστειλε ερευνητικό της πλοίο εντός της ελληνικής ΑΟΖ. Η έγκυρη πληροφόρηση σχετικά με την ελλιπή προετοιμασία των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων, επέτρεψε στην ελληνική πλευρά να χειριστεί την κρίση με τρόπο που αφενός απέτρεψε την πολεμική σύγκρουση και αφετέρου δεν δημιούργησε τετελεσμένα που θα αμφισβητούσαν την ελληνική κυριαρχία. Στον αντίποδα η κρίση των «Ιμίων» του 1996 που αφορούσε την διαμάχη για την κυριαρχία επί δύο βραχονησίδων στο Α. Αιγαίο κατέληξε σε αμφισβήτηση της ελληνικότητας τους, εξαιτίας, σε ένα βαθμό και της ελλιπούς

πληροφόρησης. Συγκεκριμένα η ΕΥΠ και κατ' επέκταση οι ελληνικές ένοπλες δυνάμεις ήταν προσανατολισμένες σε ένα παραδοσιακό τρόπο ένοπλης σύγκρουσης και όχι σε μία σημειακή (γεωγραφικά) κρίση. Σε τακτικό και επιχειρησιακό επίπεδο απέτυχαν να εντοπίσουν έγκαιρα την κατάληψη από Τούρκους άνδρες ειδικών επιχειρήσεων (Dimitrakis, 2013, σσ. 234-242) της μίας εκ των δύο νησίδων.

Οι δύο χώρες αν και απέχουν αρκετά από το να χαρακτηριστούν ως στρατιωτικές υπερδυνάμεις, διαθέτουν πολυάριθμες, καλά εξοπλισμένες, τεχνολογικά σύγχρονες και σε υψηλή ετοιμότητα ένοπλες δυνάμεις. Επίσης οι δύο όμορες χώρες διαθέτουν κοινά θαλάσσια και χερσαία σύνορα, με τις ένοπλες δυνάμεις να επανδρώνουν τις πλέον προκεχωρημένες θέσεις κατά μήκος τους. Οι μεγάλης κλίμακας στρατιωτικές ασκήσεις, είναι συχνό φαινόμενο και για τις δύο χώρες κατά την διάρκεια των οποίων λαμβάνουν χώρα στρατιωτικές ενέργειες οι οποίες εντάσσονται στους στρατιωτικούς ενδείκτες έγκαιρης προειδοποίησης. Υπό αυτές τις συνθήκες οι πιθανότητες Στρατηγικού Αιφνιδιασμού είναι κάτι περισσότερο από υπαρκτές.

Στις δύο αυτές χώρες παρατηρούμε εδώ και δεκαετίες την έντονη ύπαρξη του «διλλήματος ασφάλειας» όπως αυτό παρουσιάστηκε ανωτέρω καθώς οιαδήποτε μεταβολή στην στρατιωτική ισχύ μιας εκ των δύο χωρών γίνεται αντιληπτή ως απειλή από την άλλη. Η παροχή πληροφόρησης, όπως παρουσιάστηκε ανωτέρω, μπορεί να συνδράμει στην αποτύπωση της πραγματικής έκτασης της απειλής κατά του κράτους και πιθανόν την άμβλυνση του διλλήματος ασφαλείας, με την χώρας μας να μην αποτελεί εξαίρεση.

Ένας άλλος τομέας στον οποίο θα πρέπει η ΕΥΠ να έχει στραμμένη την προσοχή της είναι η πολιτική κατάσταση που επικρατεί στο εσωτερικό της γείτονος χώρας. Μία ενδεχόμενη πολιτική αστάθεια είναι πιθανόν να επηρεάσει και την Ελλάδα χρησιμοποιώντας τις ελληνοτουρκικές σχέσεις ως μέσο εκτόνωσης της πολιτικής πίεσης. Αυτό καθίσταται εύκολα αντιληπτό, μελετώντας γεγονότα στο κοντινό παρελθόν. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η «υπόθεση Εργκένεκον». Η εν λόγω υπόθεση παραπέμπει σε μία παρακρατική συνωμοσία ανάμεσα στους κύκλους των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων και των υπηρεσιών πληροφόρησης με σκοπό την πολιτική αποσταθεροποίηση στην και την ανατροπή του τότε πρωθυπουργού και σήμερα προέδρου της Τουρκικής Δημοκρατίας Recep Tayyip Erdogan. Η συνωμοσία αυτή εξαρθρώθηκε την περίοδο 2007 -2011 με την σύλληψη πάνω από 500 υπόπτων για συμμετοχή και την φυλάκιση πάνω από 300 εξ αυτών. Η υπόθεση αντικατοπτρίζει την σύγκρουση δύο αντίθετων πολιτικών - κοινωνικών κόσμων που υπάρχουν στην Τουρκία αφενός του ισλαμισμού, του θεοκρατικού δηλαδή τρόπου διοίκησης του κράτους και της κοινωνικής ζωής των πολιτών και του Κεμαλισμού

της εθνικής κοσμικής θεώρησης του κράτους και της πολιτικής ζωής. Ο επιχειρησιακός σχεδιασμός της συνομοσίας περιελάμβανε μία σειρά πραξικοπηματικών σχεδιασμών, εγκληματικών ενεργειών καθώς και τρομοκρατικών χτυπημάτων. που στρέφονταν κατά της Ελλάδας (Φιτσανάκης, 2015, σσ. 172-174). Τα σχέδια της ομάδας Εργκένεκον περιελάμβαναν την κατάρριψη τουρκικών μαχητικών αεροσκαφών πάνω από το Αιγαίο γεγονός που θα αποδιδόταν στην Ελλάδα προκειμένου η κοινή γνώμη να συσπειρωθεί γύρω από τις ένοπλες δυνάμεις καθώς και την δολοφονία του οικουμενικού πατριάρχη Βαρθολομαίου, η ευθύνη για την οποία θα επιρριπτόταν σε Κούρδους αυτονομιστές.

Παράλληλα είχαν τεθεί σε λειτουργία από το 2009 επιχειρήσεις παραπληροφόρησης στο πλαίσιο ενός σχεδίου πολιτικής αποσταθεροποίησης της Τουρκίας, με τίτλο «Δράση για την καταπολέμηση της αντιδραστικότητας²⁴», προσπαθώντας να συσπειρώσουν την τουρκική κοινή γνώμη, ξεσηκώνοντας την υπέρ ενός πιθανού στρατιωτικού πραξικοπήματος. Το σχέδιο παραπληροφόρησης περιελάμβανε μεταξύ άλλων και την δημιουργία ιστοσελίδων αρκετές από τις οποίες στρέφονταν εναντίων της Ελλάδας με στόχο την πολιτική αποσταθεροποίηση της (Φιτσανάκης, 2015, σσ. 174-175). Σύμφωνα με το κατηγορητήριο μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται σελίδες όπως η cameria.org και η greekmerderers.net²⁵, οι οποίες προωθούσαν αλυτρωτικές τάσεις εις βάρος της Ελλάδας και περιείχαν προπαγανδιστικό περιεχόμενο υπέρ της επονομαζόμενης «Μεγάλης Αλβανίας» (Yenilmez, 2010). Οι ενέργειες των συνωμοτών περιελάμβαναν επομένως επιχειρήσεις «μαύρης προπαγάνδας» και επιχειρήσεις «ψευδούς σημαίας», δραστηριότητες που ομοιάζουν με την μυστική δράση των σύγχρονων Υπηρεσιών Πληροφοριών.

5.3 Οικονομική Ασφάλεια

Η δεκαετής οικονομική κρίση η οποία αντιμετωπίζει η χώρα μας έχει σαν αποτέλεσμα την συρρίκνωση του ΑΕΠ την διόγκωση του εξωτερικού χρέους και γενικότερα την μείωση της οικονομικής της ισχύος. Ως αποτέλεσμα καλείται να επιτύχει περισσότερα διαθέτοντας σαφώς λιγότερους πόρους (Κωνσταντόπουλος Ι. , 2016). ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά τις φιλελεύθερης διεθνούς τάξης, όπως αυτή επικράτησε ιδιαίτερα μετά από τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου, αποτελεί η αυξημένη οικονομική αλληλεξάρτηση των κρατών και η παγκοσμιοποίηση της φιλελεύθερης οικονομίας. Αυτή ακριβώς η μείωση της οικονομικής ισχύος και η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, έχει

²⁴ Ο όρος «αντιδραστικότητα» χρησιμοποιείτε στην Τουρκία για την περιγραφή μη κοσμικών - θεοκρατικών πολιτικών απόψεων.

²⁵ Και οι δύο αυτές ιστοσελίδες έχουν καταστεί ανενεργές.

καταστήσει την χώρα περισσότερο ευάλωτη σε διεθνείς οικονομικές εξελίξεις. Παράλληλα η χώρα μας παρουσιάζει ένα από τα μεγαλύτερα αρνητικά ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών (Τράπεζα της Ελλάδος, 2022), με την κατανάλωση αρκετών κρίσιμων προϊόντων όπως η ενέργεια, τα υγειονομικά προϊόντα, τρόφιμα, προϊόντα τεχνολογίας, στρατιωτικούς εξοπλισμούς κ.α. να στηρίζεται στην εισαγωγή τους. Μπορούμε επομένως να συμπεράνουμε ότι η δυνατότητα τακτικών χειρισμών της Ελλάδας έχει επηρεαστεί αρνητικά λόγω της μείωσης της οικονομικής της ισχύος (Φιτσανάκης, 2015, σ. 141).

Ως χώρα βέβαια παρουσιάζει και ορισμένα οικονομικά χαρακτηριστικά τα οποία δύναται να την ωθήσουν στην έξοδο από την οικονομική δυσπραγία των τελευταίων ετών. Αναλυτικότερα το ετήσιο ΑΕΠ της χώρας ακόμα και σε συνθήκες οικονομικής ύφεσης ενάρχεται στα 292 δισεκατομμύρια δολάρια γεγονός που την κατατάσσει στην 55η θέση παγκοσμίως, με ρυθμούς ανάπτυξης που φτάνουν σχεδόν τις δύο ποσοστιαίες μονάδες ετησίως και πολύ χαμηλό πληθωρισμό (CIA World Factbook, 2021). Το εργατικό δυναμικό της χώρας μας αποτελεί ένα από τα πλέον πολύγλωσσα και μορφωμένα με τα ποσοστά αναλφαβητισμού να έχουν σχεδόν εκμηδενισθεί. Ελληνικές εταιρείες έχουν σημαντικές επενδύσεις σε χώρες των Βαλκανίων αλλά και της ευρύτερης ΝΑ Μεσογείου, στους τομείς του τραπεζικού τομέα, των τηλεπικοινωνιών, της ενέργειας και της παραγωγής και διανομής τροφίμων (Φιτσανάκης, 2015, σσ. 143-145). Η επίδραση των ελληνικών επενδύσεων στην περιοχή των Βαλκανίων υπήρξε θετική στην οικονομική σταθερότητα της περιοχής κατά την κρίσιμη μεταβατική περίοδο μετά την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού²⁶ (Fitsanakis J. , 2012). επιπρόσθετα οι Έλληνες εφοπλιστές διαθέτουν μίας μεγάλης εμβελείας ναυτική δύναμη, με αρκετούς από τους αυτούς να κατατάσσονται μεταξύ των ισχυρότερων εφοπλιστών παγκοσμίως²⁷. Οι Έλληνες πλοιοκτήτες διαθέτουν τον δεύτερο μεγαλύτερο εμπορικό στόλο παγκοσμίως και τον πρώτο στην ΕΕ έχοντας υπό την κατοχή τους το 2020 το 54,28% του εμπορικού στόλου της. Επίσης το 32,64% των πετρελαιοφόρων 21,7% των πλοίων μεταφοράς ξηρού φορτίου καθώς και το 16,33% των πλοίων μεταφοράς φυσικού αερίου βρίσκεται στα χέρια Ελλήνων εφοπλιστών²⁸ (Union of Greek Shipowners, 2021). Την χώρα επίσης διατρέχει

²⁶ Θετική για την ευημερία και οικονομική σταθεροποίηση της περιοχής υπήρξε και η απορρόφηση από την ελληνική πολιτεία μεγάλου αριθμού οικονομικών μεταναστών από Βαλκανικές χώρες.

²⁷ Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι στην ετήσια λίστα, Loyd's δεκατρείς Έλληνες πλοιοκτήτες κατατάσσονται μεταξύ των εκατό ισχυρότερων εφοπλιστών παγκοσμίως. Φυσικά ο όρος «ισχυρός» είναι δύσκολα μετρήσιμος και η συγκεκριμένη λίστα είναι κάτι και υποκειμενικό, παρ' όλα αυτά μας δίνει μία εικόνα της εμβελείας της ελληνικής εμπορικής ναυτιλίας.

²⁸ Τα ποσοστά αναφέρονται στο σύνολο των πλοίων παγκοσμίως και αναφέρονται σε πλοία μεταφορικής δυνατότητας άνω των 1000 τόνων.

ένα σημαντικό δίκτυο αγωγών μεταφοράς φυσικού αερίου, μετατρέποντας την σε ενδιάμεσο ενεργειακό κόμβο μεταξύ Ασίας και Ευρώπης²⁹ (IENE, 2018).

Κατόπιν των ανωτέρω καθίσταται εμφανές ότι η χώρα μας, όντας έντονα διασυνδεδεμένη με την παγκόσμια φιλελεύθερη οικονομία, επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από οποιαδήποτε διεθνή οικονομική μεταβολή. Αυτό κατέσται εμφανές όταν το 2008 η κατάρρευση της Lehman Brothers μίας ιδιωτικής τράπεζας των ΗΠΑ προκάλεσε μία αλληλουχία αρνητικών οικονομικών εξελίξεων σε όλο τον πλανήτη, οι οποίες επηρέασαν και τους κρατικούς δρώντες. Απόρροια αυτών των εξελίξεων ήταν και να εμφανιστεί και στη χώρα μας η κρίση χρέους, η οποία έφερε ως αποτέλεσμα την καταβαράθρωση της οικονομίας. Σε αυτόν το τομέα, στην διάγνωση και την παροχή πληροφόρησης σχετικής με τις μεγάλης κλίμακας διεθνείς οικονομικές μεταβολές οι Υπηρεσίες Πληροφοριών δύναται να συνδράμουν αποτελεσματικά μέσω της μακροοικονομικής κατασκοπείας. Όπως παρουσιάστηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, τόσο ο Mark Lowenthal όσο και ο Ιωάννης Κωνσταντόπουλος παρουσιάζουν την υπόψη δραστηριότητα ως μία από της αποστολές των Υπηρεσιών Πληροφόρησης ενός κράτους.

Ερχόμενοι στον τομέα της παροχής πληροφόρησης προς ιδιωτικές εταιρείες με σκοπό να την αύξηση της ανταγωνιστικότητας τους σε μία παγκοσμιοποιημένη οικονομία, αν και η ηθική και η χρησιμότητα της έχει αμφισβητηθεί, εν τούτοις κάτι τέτοιο αποτελεί συνήθεις πρακτική των Υπηρεσιών Πληροφοριών παγκοσμίως. Λαμβάνοντας υπόψη την δυνατότητα των επιχειρήσεων να υπερβαίνουν τα εθνικά σύνορα, η στήριξη τους από τους κρατικούς μηχανισμούς, αποτελεί μέσο για την οικονομική ευημερία και ανάπτυξη τόσο του κράτους όσο και των υπηκόων του. Σε αυτό το σκεπτικό θα πρέπει να κινηθούν και οι ελληνικές Υπηρεσίες Πληροφοριών παρέχοντας πληροφοριακή υποστήριξη στον ιδιωτικό τομέα προκειμένου οι επιχειρήσεις να καταστούν ανταγωνιστικές και να είναι σε θέση να ακολουθήσουν τις οικονομικές και τεχνολογικές εξελίξεις. Χαρακτηριστική για την ταύτιση μεταξύ κρατικών και ιδιωτικών οικονομικών συμφερόντων είναι η φράση του E. Wilson³⁰ «what was good for our country was good for General Motors, and vice versa».

²⁹ Ο αγωγός TAP (Trans Adriatic Pipeline) διέρχεται διαμέσου της ελληνικής επικράτειας και αποτελεί προέκταση του αγωγού Trans Anatolian Pipeline μεταφέροντας φυσικό αέριο από περιοχές του Καυκάσου στην Ευρώπη διάμεσου της Τουρκίας, Ελλάδας Αλβανίας και Ιταλίας. Επίσης υπάρχει πρόβλεψη για την κατασκευή αγωγού φυσικού αερίου με σκοπό την διασύνδεση Ελλάδας Βουλγαρίας, IGB (Interconnector Greece Bulgaria) (IENE, 2018).

³⁰ Η φράση ειπώθηκε το 1953 από τον Γενικό Γραμματέα στο τομέα της άμυνας των ΗΠΑ, της κυβέρνησης Eisenhower και πρώην διευθυντικό στέλεχος της General Motors E. Wilson.

Ο Σήφης Φιτσανάκης αναγνωρίζει και την εκτεταμένη φοροδιαφυγή ως μία ασύμμετρη απειλή κατά της οικονομικής ασφάλειας της Ελλάδας. Η εισαγωγή του ευρώ ως ενιαίου νομίσματος αλλά και η εξάπλωση της ηλεκτρονικής δικτύωσης διευκόλυνε την μεταφορά και ανταλλαγή κεφαλαίων εντός της ΕΕ. Αυτή η μεταβολή πέρα από τις θετικές, είχε και αρνητικές επιπτώσεις, με μία από αυτές να είναι και η διευκόλυνση της φοροδιαφυγής. Η ανεξέλικτη φοροδιαφυγή αποτελεί έναν άμεσο κίνδυνο για την οικονομική σταθερότητα της Ευρωζώνης. Σύμφωνα με τον πρόεδρο του Ευρωπαϊκού συμβουλίου Herman Van Rompuy το ετήσιο χρηματικό ποσό που αντιστοιχεί στην φοροδιαφυγή εντός της ΕΕ ανέρχεται στο ένα τρισεκατομμύριο ευρώ, ποσό που αντιστοιχεί στο ετήσιο ΑΕΠ της Ισπανίας, της πέμπτης σε μέγεθος οικονομίας της ευρωζώνης. Ερχόμενη στην περίπτωση της Ελλάδας η εκτεταμένη φοροδιαφυγή οφείλεται έως ένα βαθμό για την καταβράθρωση της ελληνικής οικονομίας καθώς στερεί πολύτιμους πόρους από τον κρατικό κορβανά (Φιτσανάκης, 2015, σσ. 184-186). Αν και είναι δύσκολο να εκτιμηθεί, σύμφωνα με Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανέρχεται σε ποσοστό 6-9% του ετήσιου ΑΕΠ της χώρας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020). Ενδεικτικό της έκτασης του φαινομένου είναι το σκάνδαλο την «Λίστας Lagarde». Η Christine Lagarde (πρώην υπουργός οικονομίας της Γαλλίας) παρέδωσε το 2010 στις ελληνικές αρχές μία λίστα με 2000 ονόματα Ελλήνων που διατηρούσαν καταθέσεις σε ένα μόνο υποκατάστημα τράπεζας στην Ελβετία, οι περισσότεροι εκ των οποίων απέκρυπταν τις καταθέσεις τους από τις ελληνικές αρχές. Η λίστα δεν αξιοποιήθηκε ποτέ και μέλος της ελληνικής κυβέρνησης παραπέμφθηκε στην δικαιοσύνη στην προσπάθεια του να αλλοιώσει τα στοιχεία (CNN Greece, 2021).

Ανάλογο φαινόμενο κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν και οι γερμανικές αρχές το 2006. Η Γερμανική Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Πληροφοριών BND, εξαγόρασε ένα πληροφοριοδότη έναντι 4,5 εκ € παραδίδοντας τα ονόματα σχεδόν χιλίων Γερμανών πολιτών που διατηρούσαν κατάθεσες σε τράπεζες του κρατιδίου του Λιχτενστάιν, χωρίς να είναι ενήμερες οι γερμανικές φορολογικές αρχές. Οι γερμανικές Υπηρεσίες Πληροφοριών έχοντας εντάξει στο δυναμικό τους εξελιγμένες μονάδες συλλογής οικονομικών πληροφοριών έδρασαν αποτελεσματικά (Fitsanakis J., 2010). Μία εκ των κύριων επομένως αποστολών της ΕΥΠ, ακολουθώντας το παράδειγμα των αντίστοιχων γερμανικών υπηρεσιών, θα πρέπει να είναι η συλλογή και ανάλυση οικονομικών πληροφοριών (FININT) με σκοπό την αποκάλυψη ανάλογων ενεργειών αυξάνοντας με αυτό τον τρόπο τα έσοδα του κρατικού μηχανισμού και κατ' επέκταση την οικονομική ασφάλεια και ισχύ της Ελλάδας.

5.4 Πολιτική Ασφάλεια

5.4.1 Οι Διεθνείς Συσχετισμοί και η Διεθνής Πολιτική της Ελλάδας.

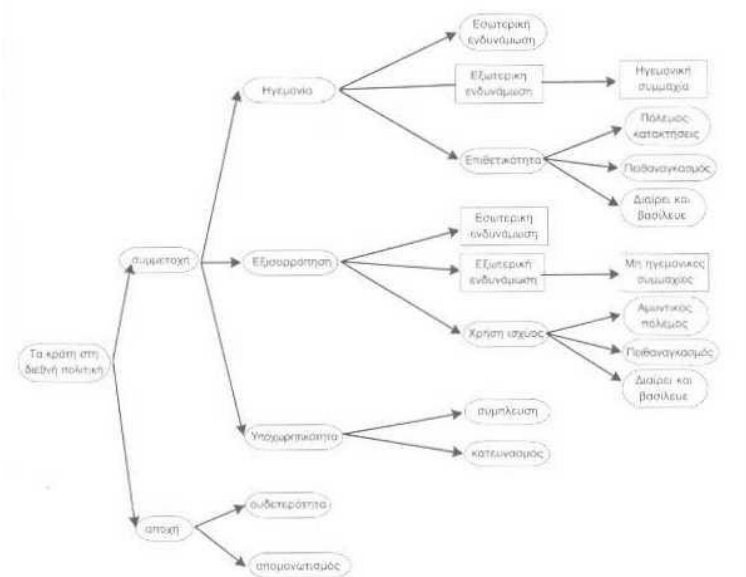
Στις αρχές του περασμένου αιώνα ο Βρετανός πολιτικός Joseph Chamberlain σε ομιλία του στο Λονδίνο δήλωσε πώς «η εποχή των μικρών εθνών έχει προ πολλού περάσει βρισκόμαστε πλέον στην εποχή των αυτοκρατοριών» (Judde, 1996, p. 208). Οι δεκαετίες που ακλούθησαν τον διέψευσαν. Η Οθωμανική, η Ρωσική, η Γερμανική και η Αυστροουγγρική αυτοκρατορία δεν υπήρχαν πια. Τα χρόνια που ακολούθησαν η αποαποικιοποίηση οδήγησε στην εδαφική συρρίκνωση τις αποικιοκρατικές δυνάμεις, όπως την Μεγάλη Βρετανία και την Γαλλία. Είχε προηγηθεί και ένας αιώνας όπου αρκετές χώρες της αμερικανικής ηπείρου είχαν αποσχιστεί από τις αποικιακές μητροπόλεις της Γηραιάς Ηπείρου και κέρδισαν την εθνική τους ανεξαρτησία και την υπόστασή τους, ως κυρίαρχες κρατικές οντότητες εντός του διακρατικού συστήματος. Το 1958 η Ουγγαρία με την «ουγγρική επανάσταση» και το 1968 η Τσεχοσλοβακία με την επονομαζόμενη «άνοιξη της Πράγας» προκάλεσαν τους πρώτους κλυδωνισμούς στην ΕΣΣΔ. Το 1962 η απόφαση της «μικρής» Κούβας να εγκαταστήσει σοβιετικούς βαλλιστικούς πυραύλους, εντός της εδαφικής της επικράτειας έφερε τις δύο υπερδυνάμεις της εποχής (ΗΠΑ - ΕΣΣΔ) και πιθανότατα ολόκληρο τον πλανήτη στο χείλος μίας πολεμικής σύγκρουσης η οποία ήταν πιθανό να οδηγήσει στον πυρηνικό όλεθρο. Τις επόμενες δεκαετίες το Βιετνάμ και το Αφγανιστάν προκάλεσαν την επέμβαση και τελικώς την ήττα των δύο υπερδυνάμεων τις εποχής.

Επιπρόσθετα η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης οδήγησε την μετατροπή των εσωτερικών της συνόρων σε εξωτερικά με την δημιουργία μίας πληθώρας νέων εθνών - κρατών. Τα γεγονότα αυτά οδήγησαν στην δημιουργία ενός μεγάλου αριθμού νέων μικρότερων κρατών τα οποία άλλοτε από μόνα τους και άλλοτε ως μέλη ευρύτερων συμμαχιών διαδραμάτισαν συχνά καθοριστικό ρόλο στο ρου της παγκόσμιας ιστορίας. Στην μετα-ψυχροπολεμική εποχή η Ουκρανό-Ρωσική διαμάχη στην Κριμαία, η άνοδος του ισλαμικού φονταμενταλισμού σε περιοχές της Μέσης Ανατολής αλλά και η αποσχιστικές τάσεις εθνικοτήτων στην περιοχή των Βαλκάνιων αποδεικνύουν ότι συχνά μικρά κράτη αποτελούν το επίκεντρο των παγκόσμιων γεωπολιτικών εξελίξεων.

Τα ιστορικά αυτά παραδείγματα καταδεικνύουν το γεγονός ότι η γεωπολιτική σημασία ενός κράτους δύναται να ξεπερνά κατά πολύ στοιχεία όπως η γεωγραφική του έκταση και το πληθυσμιακό του μέγεθος. Παράδειγμα ενός τέτοιου κράτους αποτελεί και η Ελλάδα (Φιτσανάκης, 2015, σ. 141). Εκτεινόμενη από την Ν.Α. Μεσόγειο έως και την

χερσόνησο του Αίμου, δύναται να ελέγξει χερσαίες και θαλάσσιες οδούς διασύνδεσης της Ασίας με την Γηραιά Ήπειρο, των οποίων η σημασία έχει πολλαπλασιαστεί τα τελευταία χρόνια (Μαρκέτος, 2020). Ειδικότερα με τα πολυάριθμα νησιά της αλλά και της παραδοσιακά άρρηκτες σχέσεις της με την Κυπριακή Δημοκρατία δύναται να αποτελέσει κομβικό σημείο στον έλεγχο των θαλασσιών οδών τόσο στη διώρυγα του Σουέζ όσο και των στενών των Δαρδανελίων δύο θαλάσσιους κόμβους που προσφέρουν πρόσβαση στις ενεργειακά ανεκτίμητες περιοχές της Μαύρης Θάλασσας και του Περσικού κόλπου. Η γεωπολιτική της σημασία αυξάνεται αν λάβουμε υπόψη και την εγγύτητα της στην Μέση Ανατολή, μία περιοχή η οποία έχει αρκετές φορές βρεθεί στο επίκεντρο παγκόσμιων εξελίξεων δημιουργώντας στρατηγικές αντιπαλότητες μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων (Halliday, 2010, σσ. 246-263).

Κάτω από αυτές τις επικρατούσες συνθήκες στο ευρύτερο γεωπολιτικό περιβάλλον και με την χώρα να μην αποτελεί υπερδύναμη, η Ελλάδα διαθέτει συγκεκριμένα βέλη στην φαρέτρα της εξωτερικής της πολιτικής και οποία και δύναται να χρησιμοποιήσει. Ο Ηλίας Κουσκουβέλης στο σύγγραμμα του Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις παραθέτει περιγραφικά και σχηματικά τις επιλογές συμπεριφοράς που διαθέτουν οι κρατικοί δρώντες.

Εικόνα 4 Οι επιλογές συμπεριφοράς των κρατών στο διεθνές σύστημα. πηγή: Κουσκουβέλης, Η. (2004). *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις* (5 εκδ.). Αθήνα: Ποιότητα.σελ 191

Αναλυτικότερα η Ελλάδα είναι μία χώρα η οποία δεν δύναται, λόγω συσχετισμών ισχύος, να ακολουθήσει ηγεμονική στρατηγική. Παράλληλα η εμπειρία των δύο Παγκοσμίων Πολέμων στους οποίους προσπάθησε να διατηρήσει την ουδετερότητα της, χωρίς αυτό εν τέλει να καταστεί εφικτό, καταδεικνύει ότι η χώρα λόγω της γεωπολιτικής

της σημασίας, συχνά δεν έχει την επιλογή της ουδετερότητας ή του απομονωτισμού ιδιαίτερα σε συνθήκες πόλωσης. Εξάλλου όπως σημειώνει ο Σήφης Φιτσανάκης η Ελλάδα δεν έχει την δυνατότητα να ελίσσεται στρατηγικά σε συνθήκες πολιτικής απομόνωσης (Φιτσανάκης, 2015, σ. 146). Οι επιλογές της επομένως διαχωρίζονται μεταξύ της εξισορρόπησης (Balancing) και της υποχωρητικότητας. Με την εξισορρόπηση τα κράτη επιδιώκουν την επίτευξη της ισορροπίας ή της υπεροχής ισχύος έναντι των άλλων κρατικών δρώντων, μέσω τριών επιλογών. Πρώτον της εσωτερικής ενδυνάμωσης (internal balancing) με την αύξηση των δικών της συντελεστών ισχύος (στρατιωτικοί εξοπλισμοί, οικονομική ισχύς κ.α.). Δεύτερον της εξωτερικής εξισορρόπησης (external balancing), μέσω της σύναψης συμμαχιών με άλλα κράτη. Τρίτον το κράτος έχει την επιλογή της χρησιμοποίησης της ισχύος του είτε επιθετικά σε μία ένοπλη σύγκρουση είτε συγκαλυμμένα εφαρμόζοντας την στρατηγική του πειθαναγκασμού του αντιπάλου με σκοπό την απόκρουση, υποβάθμιση ή και καταστροφή των δυνάμεων του. Τέλος στην περίπτωση της υποχωρητικότητας το κράτος διαθέτει τις δύο επιμέρους επιλογές πολιτικής. Την σύμπλευση (bandwagoning), με σκοπό είτε την εξάλειψη της απειλής είτε με σκοπό την αποκόμιση οφέλους ή του κατευνασμού (appeasement) (Κουσκουβέλης, 2004, σσ. 187-197) (Schweller, 1997, σσ. 74-83).

Συμφωνά με αρκετούς ακαδημαϊκούς της επιστήμης των Διεθνών Σχέσεων, ο διπολισμός που επικρατούσε κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου προσέδιδε στο διεθνές σύστημα μία σταθερότητα μέσω της ισορροπίας ισχύος και της αμοιβαίας πυρηνικής αποτροπής μεταξύ των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ. Το ίδιο διεθνές σύστημα, στη σύγχρονη εποχή τείνει να μετατραπεί σε πολυπολικό (Ikkenbery, 2018, σσ. 17-19). Η Ευρωπαϊκή Ένωση, με αρκετά από τα κράτη της με να βιώνουν την κρίση χρέους και την επιβράδυνση της ανάπτυξης τους, και με τις φωνές του ευρωσκεπτικισμού να πολλαπλασιάζονται εντός των κύκλων της, έχει εισέλθει στην μετά - Brexit εποχή (K Haugevik, 2017). Παράλληλα η Κίνα αναδεικνύεται στη νέα οικονομική και πιθανόν στρατιωτική υπερδύναμη, ενώ η Ρωσία επιχειρεί να διεκδικήσει την επιρροή της σε περιφερικό επίπεδο, αν και δείχνει να αποφεύγει την άμεση σύγκρουση με το ΝΑΤΟ. Παράλληλα παρατηρείται μία μετατόπιση της ισχύος με μία σειρά από περιφερειακές χώρες (π.χ. Ινδία, Ιράν, Τουρκία) να έχουν σημειώσει αύξηση της ισχύος τους, επιδιώκοντας να διαδραματίσουν πρωταγωνιστικό ρόλο σε περιφερειακό ή/και παγκόσμιο επίπεδο (Haas, 2019). Στον αντίποδα ο ηγετικός ρόλος των ΗΠΑ, τίθεται υπό αμφισβήτηση. Κατά την εποχή του Ψυχρού Πολέμου η Ουάσιγκτον διαδραμάτιζε το ρόλο του αντίπαλου δέους, απέναντι στην εξάπλωση της «κομμουνιστικής απειλής». Με την

κατάρρευση του Συμφώνου των χωρών της Βαρσοβίας, αυτός ο ρόλος έπαψε να υφίσταται (Ikkenbery, 2018).

Σε αυτό λοιπόν το άναρχο και αβέβαιο διεθνές περιβάλλον η Ελλάδα καλείται να επιλέξει και να εφαρμόσει την πολιτική που επιφέρει αύξηση της ισχύος της, με σκοπό την μεγαλύτερη σταθερότητα, την προαγωγή της εθνικής της ασφάλειας και εν τέλει της επιβίωσης της. Σε αυτό ακριβώς έγκειται και η χρησιμότητα της Υπηρεσίας Πληροφοριών της Ελλάδας, στην υποστήριξη των διαμορφωτών της πολιτικής στην λήψη της βέλτιστης απόφασης. Κατά τον Thomas Fingar η διάγνωση του σύγχρονου διεθνούς περιβάλλοντος μέσω της μείωσης της αβεβαιότητας που επικρατεί και η παροχή στους διαμορφωτές της πολιτικής της κατάλληλης πληροφόρησης που απαιτείται για την λήψη των αποφάσεων αποτελεί μία από τις κύριες αποστολές των Υπηρεσιών Πληροφοριών (Fingar, 2011, σσ. 8-17).

Πέρα από τους διεθνείς συσχετισμούς και τις παγκόσμιες εξελίξεις, την προσοχή των Υπηρεσιών Πληροφοριών της χώρας χρίζει και ο εγγύτερος γεωγραφικός χώρος της ΝΑ Μεσόγειου και ειδικότερα των Βαλκανίων. Πολιτικές η άλλους είδους εξελίξεις στην γειτονικές χώρες δύναται να επηρεάσουν και την χώρα μας, ιδιαίτερα σε χώρες όπως οι γειτονικές Αλβανία και η Βουλγαρία όπου το οργανωμένο έγκλημα και η οικονομική αστάθεια προκαλούν συχνά πολιτική αποσταθεροποίηση (Φιτσανάκης, 2015, σ. 204). Αυτό κατέστη εμφανές για την χώρα μας το 1997, όταν η κρατική οργάνωση και ο διοικητικός ιστός της όμορης Αλβανίας κατέρρευσαν. Αφορμή για αυτό το γεγονός υπήρξε η κατάρρευση παράνομων χρηματοπιστωτικών συστημάτων, των επονομαζόμενων «σχημάτων Πόντσι» που στηρίζονταν στις λεγόμενες «πυραμίδες επενδυτών». Το παράνομο αυτό χρηματοπιστωτικό σύστημα είχε οργανωθεί από εγκληματικές ομάδες και απολάμβανε την υποστήριξη της τότε Αλβανικής κυβέρνησης. Η εξέγερση των πολιτών που υπέστησαν μία οικονομική καταστροφή ανάγκασαν τον πρωθυπουργό να παραιτηθεί και την κήρυξη της γειτονικής χώρας σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης. Για τις επόμενες εβδομάδες η ένοπλη βία κυριάρχησε στην ζωή της χώρας. Εγκληματικές ομάδες κυριάρχησαν στις πόλεις, κρατούμενοι δραπετεύσαν από τις φυλακές, ενώ τράπεζες, αστυνομικά τμήματα στρατόπεδα και γενικότερα η κρατική περιουσία λεηλατήθηκαν (Jarvis, 1999). Ως αποτέλεσμα μεγάλος αριθμός οπλισμού πυρομαχικών και εκρηκτικών υλών εκλάπησαν και διοχετεύτηκαν σε γειτονικές χώρες μεταξύ αυτών και η Ελλάδα και εξόπλισε αποσχιστικές εθνικιστικές ομάδες Αλβανών στο Κόσσοβο (Φιτσανάκης, 2015, σσ. 205,206).

Ενδεικτικό της χαώδους κατάστασης που επικράτησε στην γείτονα χώρα είναι αρκετές χώρες προέβησαν σε αναγκαστική εκκένωση των πολιτών τους που διαβιούσαν εντός της ελληνικής επικράτειας μεταξύ αυτών και η Ελλάδα. Οι ένοπλες δυνάμεις της χώρας σε συνεργασία με την ΕΥΠ και τα Υπουργεία Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας, οργάνωσαν και διεξήγαγαν της αποστολή εκκένωσης πενήντα δύο Ελλήνων πολιτών καθώς και μικρό αριθμό υπηκόων άλλων κρατών, από το αλβανικό έδαφος (Πούλος, 2016). Επίσης η χώρα δέχθηκε μεγάλα κύματα οικονομικών μεταναστών από την γείτονα χώρα. Τα γεγονότα αυτά αποτελούν ένα παράδειγμα της πολιτικής αστάθειας που επικρατεί στα Βαλκάνια αλλά και των συνεπειών που μπορεί να έχει για την χώρα μας η αποσταθεροποίηση στον γεωγραφικό περίγυρο. Στο πλαίσιο υποστήριξης της δημιουργηθείσας κατάστασης και επιστροφή της χώρας στην ομαλότητα αναπτύχθηκε έκτοτε μία πολυεθνική στρατιωτική δύναμη, στην οποία συμμετέχει και η χώρα μας³¹.

5.4.2 Εσωτερική Πολιτική

Τόσο ο Παύλος Αποστολίδης όσο και ο Σήφης Φιτσανάκης αναγνωρίζουν το γεγονός ότι η ΕΥΠ έχει συχνά χρησιμοποιηθεί από τον πολιτικό κόσμο της χώρας ως μέσο προώθησης πολιτικών σκοπιμοτήτων. Χαρακτηριστικό αυτού του γεγονότος είναι η πρόσληψη τετρακοσίων υπαλλήλων το 1989, οι οποίοι λίγο καιρό μετά και αφού το κυβερνών κόμμα έχασε στις εκλογές, μετετάχθησαν σε άλλες υπηρεσίες για να επανέλθουν εκ νέου το 1993 όταν το κόμμα που τους τοποθέτησε εξ αρχής, ανέλαβε εκ νέου την εξουσία (Αποστολίδης, 2007, σ. 24) (Φιτσανάκης, 2015, σσ. 122-133). Αποδεικνύεται μέσα από αυτό το γεγονός ότι η ΕΥΠ συχνά αποτελεί έρμαιο κομματικών βουλήσεων και συνδικαλιστικών σκοπιμοτήτων αποτυγχάνοντας με αυτό τον τρόπο η χώρα αφενός να διαχωρίσει την πολιτική από την λειτουργία της υπηρεσίας και αφετέρου τον αποτελεσματικό έλεγχο στην εκπλήρωση της αποστολής της.

Ένας άλλος τομέας στον οποίο θα πρέπει να έχει πάντοτε στραμμένη την προσοχή της η ΕΥΠ είναι στην προστασία εκείνων των πληροφοριών οι οποίες αν υποκλαπούν θέτουν σε κίνδυνο τα ελληνικά εθνικά συμφέροντα. Η αδυναμία των ελληνικών Υπηρεσιών σε αυτόν τον τομέα είναι οφθαλμοφανής, λαμβάνοντας υπόψη το σκάνδαλο υποκλοπών «Vodafone Hellas». Τον Φεβρουάριο του 2006 άρθρα στον ελληνικό τύπο

³¹ Η ελληνική αποστολή φέρει το ΕΛΔΥΑ (ελληνική δύναμη Αλβανίας) αποτελείται από προσωπικό και μέσα των Ενόπλων Δυνάμεων. Ενδεικτικό του κλίματος αστάθειας στα Βαλκάνια είναι το γεγονός ότι η συγκεκριμένη δύναμη δεν είναι η μοναδική ελληνική δύναμη που βρίσκεται σε αποστολή εκτός συνόρων στην ευρύτερη γεωγραφική περιοχή. Ανάλογη αποστολή έχει αναπτυχθεί και στο Κόσσοβο με την ονομασία ΕΛΔΥΚΟ (Ελληνική Δύναμη Κοσσυφοπεδίου), η οποία βρίσκεται στην περιοχή από το 1999.

αποκάλυψαν πως τα τηλεφωνικά κέντρα της ιδιωτικής εταιρίας τηλεπικοινωνιών Vodafone Hellas είχαν παραβιαστεί με σκοπό την υποκλοπή τηλεφωνικών επικοινωνιών. Το ίδιο απόγευμα σε κοινή συνέντευξη τύπου που έδωσαν οι Υπουργοί Δημόσιας Τάξης, Επικρατείας και Δικαιοσύνης γνωστοποίησαν ότι η ελληνική κυβέρνηση ήταν ενήμερη αρκετούς μήνες πριν, για τις υποκλοπές που λάμβαναν χώρα κατά τα έτη 2004-2005, γεγονός που αποσιωπήθηκε για λόγους προστασίας της εθνικής ασφάλειας (Φιτσανάκης, 2015, σσ. 155-156). Ανάμεσα στα πρόσωπα των οποίων οι προφορικές συνδιαλέξεις και τα γραπτά μηνύματα είχαν υποκλαπεί ήταν ο πρωθυπουργός της Ελλάδας, οι υπουργοί Εξωτερικών, Δημόσιας Τάξης, Δημοσίων έργων, ο πρώην υπουργός Εθνικής Άμυνας, ο πρώην επικεφαλής της ΕΥΠ και άλλα δημόσια πρόσωπα όπως βουλευτές, δημοσιογράφοι κ.α.. (John M. Nomikos, Andrew N. Liaropoulos, 2010, σσ. 29-30).

Οι υποκλοπές πραγματοποιήθηκαν μέσω της εγκατάστασης λογισμικού στους ψηφιακούς διακόπτες τηλεφωνικών κέντρων της Vodafone. Η πολυπλοκότητα του όλου συστήματος υποκλοπών ήταν τέτοια που οδήγησε εμπειρογνώμονες στο συμπέρασμα ότι σχεδιάστηκε και χρησιμοποιήθηκε από «μυστικές υπηρεσίες κάποιας μεγάλης δύναμης»³² (Φιτσανάκης, 2015, σ. 155). Το συγκεκριμένο περιστατικό υποκλοπών, όπως καθίσταται εύκολα αντιληπτό, εκτείνεται πέρα από τα όρια της πολιτικής ασφάλειας καθώς η υποκλοπή των συνομιλιών των ηγετών της χώρας σε ανώτατο επίπεδο έχει επίπτωση σε όλες τις διαστάσεις της εθνικής ασφάλειας. Παράλληλα κατέσται εμφανής η αδυναμία του κρατικού μηχανισμού να εγγυηθεί την ασφάλεια πληροφοριών από ενέργειες κατασκοπείας αποτυγχάνοντας να προστατέψει το απόρρητο των εσωτερικών διαδικασιών λήψης απόφασης στα ανώτατα κλιμάκια διοίκησης του ελληνικού κράτους (Φιτσανάκης, 2015, σ. 157). Η αποστολή αυτή έπρεπε σήμερα να αποτελεί μία από της πρώτες προτεραιότητες των ελληνικών υπηρεσιών, ιδιαίτερα μετά τις αποκαλύψεις του τεχνικού της NSA, Edward Snowden για τις δυνατότητες των Υπηρεσιών Πληροφοριών της Ουάσιγκτον και του Λονδίνου στον συγκεκριμένο τομέα (Αποστολίδης, 2007).

6 Συμπεράσματα

6.1 Προβλήματα - Δυσχέρειες

Στην περίπτωση της χώρας μας είναι προφανής ο δευτερεύων και συχνά ασήμαντος ρόλος των Υπηρεσιών Πληροφόρησης στην γενικότερη εξέλιξη της, ενώ συχνά

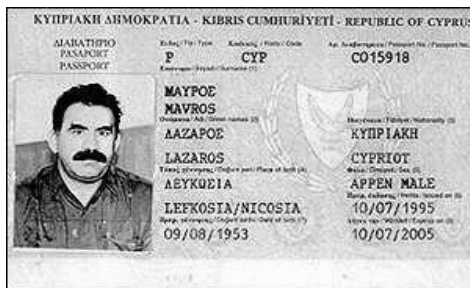
³² Η φράση ειπώθηκε από τον διευθύνοντα σύμβουλο της Vodafone Hellas Γιώργο Κορωνιά.

προωθούσε τα συμφέροντα παραπολιτικών κέντρων (Φιτσανάκης, 2015, σ. 135). Ο πρώην διοικητής της ΕΥΠ Παύλος Αποστολίδης αναφέρει ότι «ο πολιτικός κόσμος της κόσμος της χώρας, λίγο ενδιαφέρεται για τις πληροφορίες που προκύπτουν από την καλώς εννοούμενη δραστηριότητα της ΕΥΠ που αφορά την Εθνική Ασφάλεια» και συνεχίζει αναφέροντας ότι πιθανόν «λόγω της παλιάς κακής της φήμης, πολλοί αμφιβάλλουν για την αξιοπιστία των πληροφοριών, ακόμη και όταν είναι σημαντικές» (Αποστολίδης, 2014). Η υπαγωγή της Υπηρεσίας Πληροφοριών, στο Υπουργείο δημοσίας τάξεως όπως είναι φυσικό οδήγησε σε μία σειρά προβλημάτων. Αρχικά η αλλαγή υπαγωγής της ΕΥΠ από τον Πρωθυπουργό, σε ένα υπουργείο αποτελεί κατ' ουσία μία υποβάθμιση της σημασίας της εκ μέρους της ελληνικής πολιτείας (Φιτσανάκης, 2015). Παράλληλα καθίσταται εμφανής η έλλειψη ενδιαφέροντος για θεσμική σύνδεση των Υπουργείων εξωτερικών και άμυνας με την ΕΥΠ, καθώς και την τάση να εκλαμβάνεται ως υπηρεσία ασφαλείας (Αποστολίδης, 2007, σ. 11). Υποβαθμίζεται επομένως η πληροφοριακή δραστηριότητα της Υπηρεσίας σε θέματα που εκτείνονται πέραν της ελληνικής επικράτειας, η οποία δεν εμπίπτει στις αρμοδιότητες του Υπουργού Δημοσίας Τάξεως. (Αποστολίδης, 2007, σ. 18). Επιπλέον αύξησε την επιρροή της Ελληνικής Αστυνομίας αυξάνοντας έτσι την εξάρτηση της από αυτήν. Ένα ακόμα μειονέκτημα της υπάρχουσας υπαγωγής της ΕΥΠ είναι ο μειωμένος προϋπολογισμός καθώς εντάσσεται στο ετήσιο προϋπολογισμό του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, συναγωνιζόμενη την Ελληνική Αστυνομία και τις λοιπές υπηρεσίες του, για την χρηματοδότηση των αναγκών της.

Πρόσφατες αποτυχίες της ΕΥΠ έχουν καταδείξει την ανάγκη ανασύστασης και εκσυγχρονισμού τους, με τις προσπάθειες ανασχηματισμού τους έχουν καταστεί ανεπαρκείς (Andrew Liaropoulos, Ioannis Konstantopoulos, 2014, σ. 5). Μία από τις γνωστότερες αποτυχίες της, η οποία καταδεικνύει με τον χαρακτηριστικότερο τρόπο τις αδυναμίες της, αποτελεί και το λεγόμενο «σκάνδαλο Ocalan³³». Στα τέλη του 1998 μετά από την διέλευση του από αρκετές ευρωπαϊκές χώρες, οι οποίες του αρνήθηκαν την παραμονή, ο Κούρδος ηγέτης κατέληξε στην Ελλάδα, από όπου και μεταφέρθηκε στην ελληνική πρεσβεία στο Ναϊρόμπι. Στις 2 Φεβρουαρίου του 1999 προσγειώθηκε στην Κενυατική πρωτεύουσα συνοδευόμενος από ανθρώπους της ΕΥΠ. Οι αμερικανικές υπηρεσίες είχαν θέση υπό παρακολούθηση το δίκτυο της ελληνικής πρεσβείας, ειδοποιώντας τις τουρκικές και κενυατικές αρχές. Λίγες ημέρες αργότερα ο Κούρδος ηγέτης συνελήφθη από άντρες της MIT και των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων κατά την μεταφορά του στο αεροδρόμιο (Varouhakis, 2009).

³³ Ηγέτης του αποσχιστικού Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν (PKK).

Η επιχείρηση αποκάλυψε τις αδυναμίες της ΕΥΠ σε επιχειρησιακό επίπεδο αλλά και την αδυναμία συνεργασίας με την πολιτική ηγεσία. Οι ελληνικές υπηρεσίες πληροφοριών δεν ρωτήθηκαν, προ τις άφιξης του Ocalan αν έχουν τις επιχειρησιακές δυνατότητες για να εκτελέσουν την αποστολή τους. Ενδεικτικό επίσης της τεχνικής άγνοιας, είναι το γεγονός ότι τόσο ο Κούρδος ηγέτης όσο και το προσωπικό της ελληνικής υπηρεσίας και της πρεσβείας έκαναν έκαναν χρήση τηλεφωνικού δικτύου το οποίο δεν ήταν κρυπτογραφημένο. Επίσης οι ελληνικές αρχές αγνοούσαν την ύπαρξη στην Κένυα πάνω από 100 στελεχών της CIA, λόγω βομβιστικής επίθεσης που είχε προηγηθεί ενάντιων της αμερικανικής πρεσβείας. Ο τότε πρωθυπουργός της χώρας έκανε λόγο για «υπηρεσία που εκτρέπετε εύκολα του σκοπού της» και για «αυτονόμηση υπαλλήλων» (Φιτσανάκης, 2015, σσ. 169-171).

Εικόνα 5 Το διαβατήριό του Ocalan με το όνομα Λάζαρος Μαύρος. πηγή: Varouhakis, M. (2009, 3). Greek Intelligence and the Capture of PKK Leader Abdullah Ocalan in 1999. *Studies in Intelligence*, 1, σ. 5

Παράλληλα οι Υπηρεσίες Πληροφοριών της Τουρκίας έδωσαν στην δημοσιότητα φωτογραφίες ενός διαβατηρίου του Ocalan το οποίο είχε εκδοθεί από την Κυπριακή Δημοκρατία στο όνομα Λάζαρος Μαύρος.

Επιδόθηκαν επίσης σε επιχειρήσεις προπαγάνδας διασπείροντας στα ΜΜΕ κατασκευασμένες πληροφορίες ότι οι ελληνικές αρχές παρέδωσαν σκοπίμως τον Κούρδο ηγέτη, πυροδοτώντας ένα κύμα κουρδικών αντιδράσεων εναντίων ελληνικών διπλωματικών εγκαταστάσεων σε αρκετές χώρες (Varouhakis, 2009).

6.2 Προτάσεις

Σύμφωνα με τον William Lahneman εντοπίζονται τρεις σχολές σκέψης στην σχετική βιβλιογραφία, αναφορικά με τον ανασχηματισμό των Υπηρεσιών Πληροφοριών. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει ανθρώπους, οι οποίοι είναι επικριτικοί στις διάφορες προσπάθειες αναδιάρθρωσης μίας Υπηρεσίας Πληροφοριών καθώς συνήθως δημιουργούνται νέα προβλήματα προς επίλυση και νέες ανάγκες, δημιουργώντας έτσι τον κίνδυνο αποπροσανατολισμού από τις παλαιότερες ανάγκες. Υποστηρίζουν ότι η αποτυχίες τους, είναι κάτι το φυσικό και αναπόφευκτο και δεν θα πρέπει να επισκιάζουν τις όποιες επιτυχίες. Στην δεύτερη κατηγορία εντάσσονται οι υποστηρικτές των μεγάλης έκτασης αλλαγών στις Υπηρεσίες Πληροφοριών προκειμένου να ανταπεξέλθουν με επιτυχία στην επανάσταση που συντελείτε τα τελευταία χρόνια στα θέματα

πληροφόρησης. Οι παραδοσιακές προσεγγίσεις της πληροφόρησης έχουν καταστεί παρωχημένες και αδυνατούν να καλύψουν τις σύγχρονες πληροφοριακές απαιτήσεις καθιστώντας έτσι αναγκαία, μία εκ βάθρων αναπροσαρμογή των αντίστοιχων υπηρεσιών. Η τρίτη κατηγορία, η οποία αποτελεί και την πλειονότητα, υιοθετεί μία ενδιάμεση άποψη σε σχέση με τις προηγούμενες.

Ο Ανδρέας Λιαρόπουλος και ο Ιωάννης Κωνσταντόπουλος στο άρθρο τους *Reforming the Greek National Intelligence Service Untying the Gordian Knot* καταδεικνύουν την αναγκαιότητα υπαγωγής της ΕΥΠ στον Πρωθυπουργό της χώρας. Εναλλακτικά οι υπηρεσίες πληροφοριών της Ελλάδας θα μπορούσαν να υπαχθούν σε ένα ανώτατο θεσμικό όργανο επιφορτισμένο με την ευθύνη διασφάλισης της εθνικής ασφάλειας όπως (το μη υπάρχων προς το παρόν) Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας ³⁴ (Liaropoulos, 2008). Με αυτό το τρόπο οι Υπηρεσίες Πληροφοριών της χώρας θα αποκτούσαν μία συγκεντρωτική διοίκηση, απαραίτητη για την θέσει της πληροφοριακές ανάγκες αλλά και να ασκεί τον έλεγχο - διοίκηση των επί μέρους τμημάτων και μία αποκεντρωτική εκτέλεση του ανατεθέντος έργου, από τα υφιστάμενα σε αυτήν τμήματα, πράγμα που θα την καθιστούσε περισσότερο ευέλικτη. Ο κατακερματισμός των πληροφορικών απαιτήσεων θα οδηγήσει στην μεγαλύτερη εξειδίκευση τους τόσο ως προς το είδος όσο και ως προς τα μέσα συλλογής και ανάλυσης των πληροφοριών. Επιπρόσθετα οι συγγραφείς προτείνουν την δημιουργία ενός Συμβουλίου Εθνικών Πληροφοριών, απαρτιζόμενο από τους επικεφαλής των διαφόρων Υπηρεσιών Πληροφοριών καθώς και αυτούς των καίριων για την Εθνική Ασφάλεια Υπουργείων (Εθνικής Άμυνας, Οικονομικών, Δημοσίας Τάξεως, εξωτερικών και όποια άλλα κρίνεται απαραίτητο) (Andrew Liaropoulos, Ioannis Konstantopoulos, 2014, σ. 11) Ο επικεφαλής του ανωτέρω συμβουλίου, πέρα από τον συντονισμό της δράσης των Υπηρεσιών Πληροφόρησης θα συμμετείχε ως μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Εθνικής Ασφαλείας. Θα πρέπει επίσης να υπάρξει ένας σαφής νομικός και θεσμικός διαχωρισμός ανάλογα με το αν η αποστολή τους συνίσταται σε υποθέσεις στο που λαμβάνουν χώρα στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό της χώρας (Φιτσανάκης, 2015, σ. 236)

Στο άρθρο με τίτλο *Truly Reforming or Just Responding to Failures? Lessons Learned from the Modernization of the Greek National Intelligence Service* οι συγγραφείς Ιωάννης Νομικός και Ανδρέας Λιαρόπουλος προτείνουν μία σειρά από θεσμικές και

³⁴ Για μία εκτενέστερη επιχειρηματολογία σχετικά με την ανάγκη σύστασης Συμβουλίου Εθνικής Ασφαλείας στην Ελλάδα βλ. Liaropoulos, A. N. (2008, 9 3). The Institutional Dimensions of Greek Security Policy: Is There a Need for National Security Council? *National Security and the Future*, σσ. 26-38.

λειτουργικές αλλαγές οι οποίες θα καταστήσουν την ικανότερη την ΕΥΠ, στην εκπλήρωση της αποστολής της (John M. Nomikos, Andrew N. Liaropoulos, 2010, p. 36).

- Την δημιουργία μίας ομάδας η οποία θα εστιάζει στην αντιμετώπιση των κυβερνοεπιθέσεων συνεργαζόμενη με την Ελληνική Αστυνομία καθώς και μίας υποδιεύθυνσης για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και τοθ οργανωμένου εγκλήματος.
- Την εκπαίδευση, επιμόρφωση και ειδίκευση του προσωπικού μέσα από την δημιουργία μίας διεύθυνσης που θα είναι επιφορτισμένη με τα αντίστοιχα καθήκοντα.
- Την συνεργασία της Υπηρεσίας με εκπαιδευτικά ιδρύματα στο εσωτερικό και εξωτερικό.
- Την δημιουργία ενός περιορισμένου Συμβουλίου Εθνικής Ασφαλείας εντός της ΕΥΠ το οποίο θα αξιολογεί της πληροφορίες από τα καίρια για την Εθνική Ασφάλεια της χώρας Υπουργεία.
- Την δημιουργία ενός σύγχρονου ιστότοπου ο οποίος θα παρέχει σχετικές πληροφορίες και θα λειτουργεί ως διαδικτυακή πύλη επικοινωνίας με το ευρύ κοινό.
- Την υιοθέτηση ενός αυστηρότερου νομικού πλαισίου για το προσωπικό της υπηρεσίας το οποίο γνωστοποιεί σε αναρμόδια πρόσωπα κάθε είδους διαβαθμισμένες πληροφορίες.
- Την εγκαθίδρυση ενός μόνιμου νομικού συμβούλου ο οποίος θα είναι υπεύθυνος για την χορήγηση άδειας διεξαγωγής ειδικών επιχειρήσεων από το προσωπικό της ΕΥΠ.
- Τέλος να βελτιωθεί η ανταλλαγή πληροφοριών με αντίστοιχες υπηρεσίες συμμαχικών κρατών με σκοπό να δοθεί έμφαση στην διεθνή συνεργασία.

Επίλογος

Στην παρούσα εργασία επιχειρήθηκε η ανάδειξη του κομβικού ρόλου που καλούνται να διαδραματίσουν οι Υπηρεσίες Πληροφοριών στην προάσπιση βασικών διαστάσεων, του αγαθού που ονομάζεται Εθνική Ασφάλεια στην μετα-ψυχροπολέμική εποχή. Πέρα από τον γενικό ρόλο που οι Υπηρεσίες αυτές καλούνται να διαδραματίσουν στο σύγχρονο έθνος κράτος επιχειρήθηκε μία ειδικότερη διασύνδεση των ελληνικών Υπηρεσιών Πληροφόρησης με την ελληνική πραγματικότητα. Ενα πλήθος παραγόντων όπως οι στρατιωτικές απειλές που αντιμετωπίζει η χώρα, η πολιτική αστάθεια που διέπει τον ευρύτερο γεωγραφικό της περίγυρο αλλά και η οικονομική δύνη στην οποία έχει περιέλθει η χώρα μας, επιβάλλουν την πληροφοριακή υποστήριξη των ληπτών αποφάσεων

σε όλα τα επίπεδα. Αν λάβουμε υπόψη τις αποτυχίες του παρελθόντος, στις οποίες η ΕΥΠ απέτυχε να ανταποκριθεί καταδεικνύεται η ανάγκη αναδιοργάνωσης και εκσυγχρονισμού της προκειμένου να καταστεί ικανότερη στην εκπλήρωση των αποστολών της.

Αν και στην παρούσα εργασία προσεγγίστηκε η έννοια της Εθνικής Ασφάλειας μέσα από τις τρεις βασικές τις διαστάσεις, οι νέες μορφές απειλών που εμφανίστηκαν μετά την λήξη του ψυχρού πολέμου επιβάλουν την εμπλοκή και δράση των Υπηρεσιών Πληροφοριών στην αντιμετώπιση τους. Υβριδικός πόλεμος, κυβερνοεπιθέσεις και κυβερνοασφάλεια, trafficking, αύξηση των μεταναστατευτικών ροών προς τις χώρες του δυτικού κόσμου, οργανωμένο έγκλημα, τρομοκρατία κ.α. αποτελούν ενδεικτικά, ορισμένες απειλές στην αντιμετώπιση των οποίων οι Υπηρεσίες Πληροφοριών δύναται να συνδράμουν καθορίστηκα. Η διασύνδεση και δράση επομένως της ΕΥΠ για την αντιμετώπιση τόσο παραδοσιακών όσο και νέων απειλών καθίσταται επιβεβλημένη για την προάσπιση της ασφάλειας της χώρας σε όλες τις μορφές της.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση και Μεταφρασμένη στα Ελληνικά

1. Abram N. Shulsky, G. J. (1991). *Silent Warfare. Understanding the World of Intelligence*. Washington: Macmillan Publishing Co.
2. Allison, G. T. (2017). *Destined for War: Can America and China Escape Thucidides' Trap?*. Boston: Houghton Mifflin Harcourt.
3. Andrew Liaropoulos, Ioannis Konstantopoulos. (2014, 6). Reforming the Greek National Intelligence Service: Untying the Gordian Knot. *Joyrnal of Mediterranean and Balkan Intelligence*.
4. Betts, R. (1978). Analysis War and Decision: Why Intelligence Faillures are Inevitable. *World Politics*, 61-89.
5. Christofer Andrew, O. G. (1990). *KGB: The Inside Story* (1 εκδ.). New York: Harper Collins Publishers.
6. *CIA World Factbook*. (2021, 11 22). Ανάκτηση από cia.gov: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/greece/#economy>
7. Clark, M. (2012). *Exploring the Greek Myth*. London: John Wiley & Sons.
8. Clausewitz, C. V. (1989). *On War*. (M. H. Princeton, Επιμ., & M. H. Princeton, Μεταφρ.) Princeton: Princeton University Press.

9. CNN Greece. (2021, 12 15). *cnn.gr*. Ανάκτηση από <https://www.cnn.gr/ellada/story/157194/apofasi-fotia-anatrepei-ola-ta-dedomena-stin-ypothesi-papantonioy>
10. Daugherty, W. J. (2010). Covert Action: Strengths and Weakness. Στο *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (σσ. 608-628). New York: Oxford University Press.
11. Dimitrakis, P. (2013). *Greek Military Intelligence and the Crescent Estimating the Turkish Threat Crises, Leadership and Strategic Analyses 1974-1996*. Plymouth: Plymouth University Press.
12. Fingar, T. (2011). *Intelligence Analysis and National Security: Reducing the Uncertainty*. California: Stanford University Press.
13. Fingar, T. (2012). Intelligence and Grand Strategy. *Orbis*, 56.
14. Fisher, B. B. (2021, 7 16). Penkovsky, the Spy Who Tried to Destroy the World. *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*.
15. Fitsanakis, J. (2010, 5 9). *Research Institute of European and American Studies*. Ανάκτηση από *rieas.gr*: <https://www.rieas.gr/researchareas/global-issues/transatlantic-studies/4128-european-spy-agencies-must-augment-economic-role>
16. Fitsanakis, J. (2012). Digital Sparta: Geostategy and Cyberwarfare in Greece. Στο D. Ventre, *Cyber Conflict: Competing National Perspectives* (σσ. 135-164). New Jersey: John Wiley & Sons.
17. Forde, S. (1992). Classical Realism. Στο D. R. Terry Nardin (Επιμ.), *Tradition of international Ethics*. Cambridge: Cambridge University Press.
18. Haas, R. (2019, Feb). How a World Order Ends And What Comes in Its Wake. *Foreign Affairs*.
19. Halliday, F. (2010). *Η Μέση Ανατολή στις Διεθνείς Σχέσεις Ισχύς, Πολιτική Ιδεολογία*. Αθήνα: Ξυφάρας.
20. Heywood, A. (2013). *Διεθνείς Σχέσεις και πολιτική στην Παγκόσμια Εποχή* (1 εκδ.). (Φ. Π. Χρήστος Φραγκονικολοπούλος, Επιμ., & Φ. Π. Χρήστος Φραγκονικολοπούλος, Μεταφρ.) Αθήνα: Κριτική.
21. Ikkenbery, J. G. (2018, 7 23). The end of liberal international order? *Oxford University Press*.
22. Jarvis, C. (1999). *The Rise and Fall of the Pyramis Schemes in Albania*. Washington: The International Momentary Fund.
23. John M. Nomikos, Andrew N. Liaropoulos. (2010). Truly Reforming or Just Responding to Failures? Lessons Learned from the Modernisation of the Greek

- National Intelligence Service. *Journal of Policing, Intelligence and Counterterrorism*, σσ. 28-41.
24. Johnson, L. (1996, 10). Analysis for a new age. *Intelligence and National Security*(11), σσ. 657-671.
 25. Johnson, L. K. (1986). *Editor's interview with senior CIA official in the Operations Directorate*. Washington, D.C.
 26. Johnson, L. K. (1989, 3). Covert Action and Accountability: Decision-Making for America's Secret Foreign Policy. *International Studies Quarterly*(33), σσ. 81-109.
 27. Johnson, L. K. (2010). National Security Intelligence. Στο L. K. Johnson (Επιμ.), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (σσ. 3-32). New York: Oxford University Press.
 28. Judde, D. (1996). *Empire: The British Imperial Experience from 1765 to the Present*. New York: Harper Collins Publishers.
 29. K Haugevik, P. R. (2017, 12 15). Autonomy or integration? Small-state responses to a changing European security landscape. *Global Affairs*.
 30. Keohane R, N. J. (1977). *Power and Interdependence: World Politics in Transition* . Boston: Little Brown.
 31. Konstantopoulos, I. L. (2013). Intelligence and IR Theory: The Cases of Covert Action and Economic Espionage. Στο B. A. Vasileios (Επιμ.), *International Conference on International Business, University of Macedonia*. Thessaloniki.
 32. Liaropoulos, A. N. (2008, 9 3). The Institutional Dimensions of Greek Security Policy: Is There a Need for National Security Council? *National Security and the Future*, σσ. 26-38.
 33. Lowenthal, M. (2009). *Intelligence from Secrets to Policy* (4 εκδ.). Washington: CQ Press.
 34. Mearsheimer, J. (2006). *Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων*. (Κ. Κολιόπουλος, Μεταφρ.) Αθήνα: Ποιότητα.
 35. Morgenthau, H. (1962). *Politics Among Nations*. New York: Knopf.
 36. Redmond, P. J. (2010). The Challenges of Counterintelligence. Στο *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (σσ. 537-554). New York: Oxford University Press.
 37. Russel, R. L. (2010). Competitive Analysis: Techniques for Better Gauging Enemy Political Intentions and Military Capabilities. Στο L. K. Jonshon (Επιμ.), *The Oxford Hnadbook of National Security Intelligence* (σσ. 375-388). New York: Oxford University Press.

38. Schweller, R. L. (1997, 7). Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In. *International Security*(19), σσ. 72-107.
39. Smith, J. B. (2007). *Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής. Μια Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις* (3 επιμ. Κ. Υφαντής εκδ.). Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
40. Stan Taylor, K. B. (2010). Treason: "Tis Worse than Murder". Στο L. Johnson (Επιμ.), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (σσ. 518-536). Oxford University Press.
41. *Union of Greek Shipowners*. (2021, 11 23). Ανάκτηση από ugs.gr: <https://www.ugs.gr/gr/greek-shipping-and-economy/greek-shipping-and-economy-2020/>
42. Varouhakis, M. (2009, 3). Greek Intelligence and the Capture of PKK Leader Abdullah Ocalan in 1999. *Studies in Intelligence*, 1, σσ. 1-7.
43. Victoria, A. (2018). *Intelligence Services - a complete analysis*. Λισαβόνα : Universidade Autónoma de Lisboa.
44. Waltz, K. (2011). *Ο Άνθρωπος το Κράτος και ο Πόλεμος*. (Κ. Κολιόπουλος, Μεταφρ.) Αθήνα: Ποιότητα.
45. Waltz, K. (2010). *Theory of International Politics*. Long Grove: Wave Land Press.
46. Westad, O. A. (2019). The Sources of Chinese Conduct. *Foreign Affairs*.
47. Yenilmez, C. (2010, 5 1). Propaganda Websites Used Defence Ministry IPs. *Today's Zaman*.
48. Zegart, A. B. (2007). Cloaks, Daggers, and Ivory Towers: Why Academic Don't Study U.S. Intelligence. Στο L. Johnson, *Strategic Intelligence* (σσ. 21-34). Westport: Praeger Security International.

Ελληνόγλωσση

49. Αποστολίδης, Π. (2007). *ΟΙ Υπηρεσίες Πληροφοριών στο Εθνικό Σύστημα Ασφαλείας η Περίπτωση της ΕΥΠ*. Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ.
50. Αποστολίδης, Π. (2014). *Μυστική Δράση, Υπηρεσίες Πληροφοριών στην Ελλάδα*. Αθήνα: Παπαζήση.
51. Ευρωπαϊκή Επιτροπή . (2020). *Έγγραφο Εργασίας των Υπηρεσιών της Επιτροπής. Έκθεση χώρας: Ελλάδα 2020*. Βρυξέλες: SWD (2020) 507 final.
52. Ηρακλείδης, Α. (2002). *Η Διεθνής Κοινωνία και οι Θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων* (2 εκδ.). Αθήνα: Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ.
53. IENE. (2018, 11). <https://www.iene.gr>. Ανάκτηση 2 21, 2021, από https://www.iene.gr/articlefiles/energgeiki-asfaleia_elladas.pdf

54. Κουσκουβέλης, Η. (2004). *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις* (5 εκδ.). Αθήνα: Ποιότητα.
55. Κωνσταντόπουλος, Ι. (2009). Στο Κ. Χ. Π Σιούσιουρας (Επιμ.), *Παγκοσμιοποίηση Ευρωπαϊκή ένωση & Ελλάδα. Πολιτικές και Οικονομικές Απόψεις* (σσ. 783-808). Αθήνα: Ποιότητα.
56. Κωνσταντόπουλος, Ι. (2010). *Οικονομία και Κατασκοπεία Θεωρία και Πράξη*. Αθήνα: ΠΟΙΟΤΗΤΑ.
57. Κωνσταντόπουλος, Ι. (2015, Απρίλιος). Ο Ρόλος της Παραπλάνησης στην Ειρήνη και στον Πόλεμο: Α΄ Μέρος. *Αεροπορική Επιθεώρηση*, σσ. 72-107.
58. Κωνσταντόπουλος, Ι. (2016, 2 6). *liberal.gr*. Ανάκτηση 5 28, 2021, από *liberal.gr*: <https://www.liberal.gr/diplomacy/pliroforisi-intelligence-kai-upsili-stratigiki-i-periptosi-tis-elladas/54589>
59. Κωνσταντόπουλος, Ι. (2018). Πληροφόρηση και ασφάλεια: Μία άρρηκτη σχέση. Στο Χ. Κ. Η Κεβόρκ, *Κείμενα στην Οικονομική της Άμυνας και της Ασφάλειας*. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
60. Μαρκέτος, Θ. (2020, 2 14). Το γεωπολιτικό επίκεντρο του 21ου αιώνα. *Foreign Affairs*.
61. Παντελής Σκλιάς, Φ. Φ. (2019). Η αλληλεπίδραση ενεργειακής ασφάλειας και ενεργειακής πολιτικής κράτους: Η περίπτωση του Ισραήλ. Στο Α. Κλάψης (Επιμ.), *Ειδικά Θέματα Διπλωματίας και Διεθνούς Οργάνωσης* (σσ. 209-232). Αθήνα: Παπαζήση.
62. Παπασωτηρίου, Χ. (2011). *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική 6ος - 11ος Αιώνας*. Αθήνα: Ποιότητα.
63. Παπασωτηρίου, Χ. (2013). *Η Κίνα από την ουράνια αυτοκρατορία στην ανερχόμενη υπερδύναμη του 21ου αιώνα*. Βάρη: Ποιότητα.
64. Πούλος, Α. (2016). Συμμετοχή της ΤΠΚ «Καβαλούδης» στις επιχειρήσεις απομάκρυνσης πολιτών στο Δυρράχιο Αλβανίας το Μάρτιο του 1997. *Ναυτική Επιθεώρηση*, 597(176), σσ. 40-47.
65. Τράπεζα της Ελλάδος. (2022, 1 5). *bankofgreece.gr*. Ανάκτηση από <https://www.bankofgreece.gr/statistika/ekswterikos-tomeas>
66. Φιτσανάκης, Σ. (2015). *Εθνική ασφάλεια και σύγχρονες υπηρεσίες κατασκοπείας στην Ελλάδα*. Αθήνα : Ποταμός.